

המשרד לאזרחים ותיקים

“מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוִים”

ותיקים בתנועה

קובץ פעולות הדרכה שחיברו
תנועות הנוער, העוסקות במקומו
וכבודו של האזרח הוותיק בחברה

המשרד לאזרחים ותיקים

חניכים יקרים,

אנו שמחים ומודים לכם, חניכי תנועות הנוער, על שהחלטתם לקיים פעילויות מיוחדות לכבודו של ציבור הוותיקים בישראל.

הזקנים שלנו ראויים לכבוד ולהוקרה. עלינו לסייע בידם להמשיך בחיים של פעילות ועשייה, ועלינו לזכור ולהזכיר לכולנו כי למרות פערי הגילאים, כולנו באותה התנועה: סבים, הורים וילדים.

לפני מספר שנים כתבתי שיר על הנושא אשר מתאים לחניכי תנועות הנוער כולן:

גם כשתהיה זקן

בעוד שמונים שנה,

גם כשתלך כפוף

בעזרת הנכדה הקטנה;

גם כשכבר לא תוכל

לראות בלי משקפיים,

גם כשתתחיל לשכוח

איפה הנחת את השיניים;

גם כשלגמרי תשכח

מקומות

אירועים

אנשים

שלמדו איתך בכיתה -

תמיד תזכור מייד

באיזה שבט אתה.

בברכה,

אורי אורבך
ח"כ אורי אורבך
השר לאזרחים ותיקים

תוכן עניינים

דברי השר

2

תנועת הצופים העבריים בישראל

4-8

תנועת נוער עזרא

9-11

מחנות העולים

12-13

המכבי הצעיר

14-16

הנוער העובד והלומד

17-20

השומר הצעיר

21-23

תנועת אריאל

24-25

היכלי העונג

26-43

תנועת הנוער האיחוד החקלאי

44-51

תנועת הנוער בני עקיבא

52-56

תנועת הנוער הדרוזי בישראל

57-58

תנועת הצופים העבריים בישראל

פעולה מס' 1 - הכנה למפגש הבין דורי

מטרות:

1. מתן כלים לחניכים להתנהגות במפגשים
2. יצירת מערכת ציפיות הולמת מהמפגשים
3. הקניית ביטחון וודאות לחניכים לקראת המפגשים

מטרת פעולה זו להכין את החניכים לקראת המפגשים. רצוי להעביר אותה לפני המפגש הראשון, אך אפשר גם להעביר אותה לאחר מפגש אחד או שניים. לשתי האפשרויות יתרונות שונים: אם תעבור הפעולה לפני המפגש הראשון יוכלו החניכים להעלות את חששותיהם, ואם תעבור הפעולה לאחר מפגש אחד או שניים יוכלו החניכים לדון כבר בקשיים שנוצרו במפגשים

מהלך הפעולה:

חלק א' - מה אני יודע/ת על אזרחים ותיקים ועל מפגש עימם? - 20 דק'

1. תולים שני פלקטים על הקיר: על פלקט אחד כותבים את המילה "זקן", על פלקט שני כותבים את המילה "מפגש".

מבקשים מהחניכים "לזרוק" כל מה שעולה להם בראש כשהם חושבים על אדם זקן. בנוסף, מבקשים מהחניכים "לזרוק" כל מה שעולה להם לראש כשהם חושבים על מפגש עם אדם נוסף (לא בהכרח אדם זקן). כותבים את כל מה שחניכים אומרים על שני הפלקטים.

לאחר שהחניכים סיימו, תולים פלקט נוסף עליו כתוב "מפגש עם אדם זקן". מבקשים מהם להסתכל על כל מה שנכתב על שני הפלקטים ולנסות לחבר ולהעלות כל מה שעולה להם לראש עכשיו כשהם חושבים על מפגש עם אדם זקן.

לאחר שהחניכים סיימו מסכמים ועוברים על כל הנקודות שהם העלו לגבי מפגש עם אדם זקן. האם אתם מרגישים שמפגש עם אדם זקן הוא בהכרח שונה ממפגש עם אדם צעיר יותר? מה נקודות השוני העיקריות?

האם יש לנו סטריאוטיפים מסוימים כאשר אנחנו חושבים על מפגש עם אדם זקן? מהם? ממה נובעים הסטריאוטיפים?

2. מקרינים את הקליפ "גם אני הייתי פעם נער" (נמצא בדיסק המצורף לחוברת). לאחר שראיתם את הקליפ, האם אתם מרגישים אותו דבר לגבי מפגש עם אדם זקן? על מה הקליפ גרם לכם לחשוב?

מה עולה מהקליפ לגבי אנשים זקנים?

האם הקליפ מפיג לכם קצת חששות?

בסופו של דבר הקליפ מראה לנו שגם הזקנים איתם אנחנו נפגשים היו פעם נערים. גם להם היו דילמות דומות מאד לשלנו, גם הם עברו את גיל ההתבגרות, התאהבו, למדו בבית הספר וחשבו מה הם רוצים לעשות כשהיו גדולים.

אם ניתקל בקשיים במפגש המשותף, נוכל להתגבר קצת על הקשיים אם ניזכר בקליפ הזה ונזכור שבסך הכל גם הם היו לא כל כך מזמן בגיל שלנו...

תנועת הצופים העבריים בישראל

חלק ב' - ציפיות וחששות מהמפגשים - 20 דק'

1. כל אחד מהחניכים מקבל דף ריק. בצד אחד של הדף על החניך לכתוב ציפיות שלו מהמפגשים ובצד השני על החניך לכתוב חששות שלו מהמפגשים.
2. לאחר שהחניכים סיימו לכתוב מחלקים אותם לזוגות ומבקשים מהם לשתף אחד את השני בציפיות ובחששות. כל זוג צריך לבחור חשש אחד ולהפוך אותו לסיטואציה אותה הוא יציג בפני הקבוצה. מציגים את כל הסיטואציות ורושמים אותן על פלקט:

סיטואציה	דרכי התמודדות
דוגמא: האזרח הותיק סגור והשיחה לא זורמת.	< לפתח שיחה על נושאים של היכרות: ילדים, נכדים, באיזה עבודות הוא/היא עבדו בעבר, איפה התגוררו, מתי עלו לארץ, כמה אחים יש להם וכד'. < לשתף את האזרח הותיק בעובדות על החיים שלנו: מה אנחנו אוהבים לעשות, איפה אנחנו גרים, מה אנחנו עושים בתנועה, מה המקצוע שאנחנו הכי אוהבים, כמה אחים יש לנו וכד'. < לשאול אם יש לו/לה תמונות שאפשר לראות, חפצים מעניינים וכד'.

חשוב לתת לחניכים את האפשרות להעלות בעצמם את דרכי ההתמודדות עם הסיטואציות השונות. במידה ואתם מרגישים כי לא הועלו מספיק סיטואציות ודרכי התמודדות עימן חשוב לעזור לחניכים ולהוסיף.

3. כל זוג מקריא את הציפיות שלו מהמפגש עם האזרח הותיק. רושמים את כל הציפיות על פלקט. מסבירים לחניכים כי סביר להניח שיווצר מצב בו המפגש לא יהיה כמו שציפינו ויש המון דברים שלא תלויים בנו, אבל אנחנו יכולים לנסות להשתמש בכלים ובדרכי ההתמודדות שהעלינו כדי לנסות לצמצם את הפער בין הציפיות שלנו לבין אופי המפגש עצמו כמה שאפשר ובכך להביא להצלחת המפגשים.

חשוב לזכור שכל אדם הוא שונה ויכול להיות שהמפגשים לא יהיו כמו שציפינו למרות כל מה שנעשה. במקרים כאלה חשוב מאד לדבר עם המדריך/ה ולחשוב ביחד על פתרונות למצב.

חלק ג' - סיכום (5 דק'):

מטרת הפעולה הייתה שנעלה את כל החששות והציפיות שלנו מהמפגשים עם האזרחים הותיקים וננסה למצוא יחד דרכים לפתרון של מצבים שיכול ויווצרו.

אם ניתקל בקושי מתמשך חשוב להעלות אותו בפני המדריכים ולנסות להגיע יחד לפתרון משותף. בפעולה הבאה נדון בקשיים נוספים שיכולים להעלות במפגשים של צעירים עם זקנים ונדון בהם לעומק. לסיום, כאשר תיתקלו בחששות ובפחדים, תיזכרו בקליפ שראינו יחד - כל קשיש היה פעם נער!

תנועת הצופים העבריים בישראל

פעולה מס' 3 - הכנה למפגש הבין דורי 2

מטרות:

1. היכרות ואפיון טיפוסים שונים של זקנים
2. היכרות ואפיון טיפוסים של בני נוער
3. דיון על משמעות המפגש בין בני נוער לזקנים ועל הקשיים שעלולים להיווצר
4. הקניית ביטחון וודאות לחניכים לקראת המפגשים

מהלך הפעולה:

חלק א' - הזקן שלי (20 דק')

כל אחד מהחניכים צריך לספר על הזקן שהוא מכיר. יכול להיות סבא/סבתא, שכן/ה, דוד/ה, דמות מפורסמת או כל אדם אחר זקן העולה בראשו.

דיון:

- < אילו טיפוסים של זקנים הצלחנו לאפיין? (זקן עצבני, זקן שקט, זקן חם ואוהב, זקן שלא מפסיק לדבר, זקן שלא מדבר בכלל ועוד)
- < האם אתם מכירים עוד טיפוסים של זקנים של הוצגו כאן?
- לאחר שמסיימים לאפיין, מפצלים את הקבוצה לקבוצות קטנות (עד 5 חניכים בכל קבוצה).
- על כל קבוצה לבחור דמות אופיינית אחת של זקן שהוצגה קודם לכן ולהציג בפני כל שאר הקבוצה.

חלק ב' - בני נוער היום (20 דק')

כל אחד מהחניכים צריך לספר על בן/בת נוער אחד שהוא מכיר. לבקש מהחניכים לספר סיפורים מעניינים בהם הם נתקלו (או שלהם או של חברים) שמאפיינים התנהגות טיפוסית של בני נוער היום.

דיון:

- < אילו טיפוסים של בני נוער הצלחנו לאפיין? מהן התכונות העיקריות שמאפיינות היום בני נוער? (קצב מהיר, דיבור מהיר, חוסר סבלנות, רצון לבלותף התנהגות פזיזה וכדומה).
- לאחר שמסיימים לאפיין חוזרים לקבוצות הקטנות מקודם, כאשר כל קבוצה צריכה שוב לבחור דמות אופיינית, הפעם של בן נוער ולהציג בפני הקבוצה.

דיון מסכם חלק א' (10 דק')

- < אחרי שאפיינו טיפוסים שונים של זקנים וטיפוסים שונים של בני נוער, אילו נקודות בעיתיות יכולות לדעתכם לעלות במפגש בין בני נוער לבין זקנים?
- קצב דיבור שונה, טלפון סלולרי שמצלצל, שליחת סמסמים, זקנים שחוזרים פעמים רבות על אותו סיפור וכדומה
- < אילו פתרונות יש לבעיות אלה, אם בכלל? האם ניתן להתכונן מראש לבעיות אלה (לשים את הטלפון הנייד על "שקט" במהלך המפגש וכדומה)

תנועת הצופים העבריים בישראל

חלק ב' - סימלוציה של מפגש עם קשיש (20 דק')

מבקשים שני חניכים מתנדבים. אחד מהחניכים ישחק את עצמו ואילו החניך השני יהיה אזרח ותיק עימו נפגשים. ניתן גם לבקש חניך מתנדב אחד ושמדריך ישחק את האזרח הותיק נותנים לכל אחד מהחניכים לקרוא את אופי הדמות שלו מבלי שהחניך השני יראה (ניתן להכין כרטיסיות). לפני תחילת הצגת הדמויות מבקשים מהחניכים להקצין במקצת את הדמות אותה הם משחקים. ניתן להביא גם תלבושות לחניך/מדריך שמשחק את האזרח הותיק.

חניך:

קוראים לך איתי. זה המפגש השני שלך עם אווה בת ה - 85. במפגש הראשון לא ממש יצא לך לדבר איתה, רק שיחקתם ביחד קלפים. היום המדריכים ביקשו שלא תשחקו משחקים משותפים ביחד. אתה עייף, יש לך מחר מבחן ואתה ממש רוצה לשלוח סמס חזרה לחבר הכי טוב שלך שלא בצופים ששואל אם אתה רוצה לצאת איתו ועם חברים שלו בערב. ממש אין לך סבלנות לדבר עם אווה היום ואתה רק רוצה שהמפגש הזה ייגמר כבר ותוכל ללכת הביתה.

ותיקה:

קוראים לך אווה. את בת 85. זה המפגש השני שלך עם איתי, חניך מהצופים. במפגש הראשון לא ממש יצא לך לדבר איתו, רק שיחתם ביחד קלפים. את עייפה, כואבת לך מאד הרגל והרגע סיימת שיחת טלפון עם הנכדה שלך שסיפרה לך שהנין שלך עשה היום את צעדיו הראשונים. את מאד שמחה אבל גם עצובה כי בפעם האחרונה שראית את הנין שלך הוא עוד ינק... רק על זה את רוצה לדבר עכשיו (ואולי גם על הכאב ברגל...)

נותנים לחניכים להציג את הסיטואציה במשך 5 דקות.

דיון:

- < מהם הקשיים העיקריים שעלו מהסיטואציה שהוצגה?
- < איך היה ניתן להתגבר עליהם?
- < האם יש לכם רעיונות כדי למנוע מצבים כאלה מראש?
- < האם אתם חושבים שיש כללים למפגש עם אזרחים ותיקים?

ניסוח "חוזה":

מנסחים יחד עם החניכים "חוזה" למפגש עם האזרח הותיק. ניתן לכתוב את הכללים על פלקט ולהעביר אותו לחתימה על ידי כל החניכים בסוף הפעולה. ניתן לשלב ב"חוזה" גם כללים וגם פתרונות שעלו מההפעלה הקודמת.

נקודות למחשבה ל"חוזה":

- < אין "מוותר" או "אסור" - כל מפגש מתחיל ונגמר בכבוד הדדי
- < חשוב לשמור על קצב איטי במפגשים
- < המפגש הוא הדדי - לא באים רק לתת, אלא גם לקבל
- < חשוב לבוא מוכנים עם נושאים לשיחה
- < אם לא רוצים להתבסס רק על שיחה, כדאי ומומלץ להתבסס על חפצים: תמונות, חפצים מהילדות, חפץ משמעותי בעל ערך רגשי

תנועת הצופים העבריים בישראל

- < תיאום ציפיות משותף: לשאול את האזרח הותיק למה הוא מצפה מהמפגשים, על מה הוא היה רוצה שנדבר
- < להפגין קשב ועניין – לא להתעסק בפלאפון, אייפוד וכדומה
- < התנהגות מכובדת: לשבת בצורה מכבדת, להתנהג בנימוס (תודה, בבקשה), לשים לב לשפה בה משתמשים, לדבר אל הותיק כאל אדם בוגר
- < במידה ולא יכולים להגיע – להודיע כמה ימים מראש, להתנצל ולקבוע מחדש. לא מבטלים ברגע האחרון
- < להגיד בתחילת המפגש – על מה אנחנו רוצים לדבר, מתי אנחנו צריכים ללכת
- < לשמור על ראש פתוח!

חלק ד' – סיכום (5 דק'):

מטרת הפעולה הייתה לאפיין ולהכיר טיפוסים שונים של זקנים ולדון בקשיים שעולים ממפגש של צעירים עם זקנים. הקשיים שעולים הם ברורים ומובנים ונובעים מפער הדורות. חשוב שנכיר אותם ונדע שבמידה והם יעלו יש לנו כלים להתמודד עימם. במידה וניתקל בקשיים חשוב להעלות אותם, לדבר עליהם ולנסות למצוא להם פתרון יחד עם האחראים במקום בו אנו מתנדבים.

ראינו שיכולים להיווצר הרבה מצבים שנובעים ממפגש בין אנשים בגילאים מאד שונים. ראינו ולמדנו שניתן למצוא פתרון כמעט לכל מצב, אבל חשוב לזכור שלפעמים אין פתרונות קסם והתהליך הוא ארוך טווח. אם ניתקל בקושי מתמשך חשוב להעלות אותו בפני המדריכים ולנסות להגיע יחד לפתרון משותף.

אנו כחניכים צריכים להקפיד על כללי ה"החזקה" שניסחנו על מנת להוציא את המיטב מהמפגשים המשותפים.

תנועת נוער עזרא

קשישים, איפה אני מול זה?

מטרה:

המרכזות יבינו את חשיבות התרומה לאוכלוסיה.

מבנה:

1. תאור האוכלוסיות החלשות בישראל.
2. הבנת יחס התורה לזקנים.
3. גישור הפער בהתייחסויות.

מהלך הפעולה:

1. תאור האוכלוסיות החלשות בישראל.

נפזר כרטיסיות עם כל מיני התמדדויות של אוכלוסיות בישראל :
בדידות,
כאב פיסי,
קשיי התאקלמות,
מצוקה כלכלית
מצוקה רגשית
נכות
רעב

ונבקש מהחניכים לסדר את הכרטיסיות לפי המצוקה הקשה ביותר ועד הקלה ביותר. נהפוך את הכרטיסיות ומאחוריהן נציין את האוכלוסיה הסובלת מאותה מצוקה. (זקנים, חולים, עולים, רווחה, ילדים).
נדבר על המצוקות של כל אוכלוסיה ומה המצוקה הבולטת של אוכלוסיית הותיקים.

2. הבנת מיקומו של כל חניך ביחס לאוכלוסיית הותיקים

נעמיד את החניכים בשורה ונקריא משפטים, נבקש מהחניכים להתקדם לפי איך שהמשפט מדבר אליהם וממחיש את תחושתם.
נספח 2.

3. הבנת יחס התורה לזקנים.

נדון על החשיבות שהתורה מייחסת לזקנים, "והדרת פני זקן", הנהגת ישראל היתה ע"י הזקנים וכדי נפזר בחדר היגדים מעולם התורה, התלמוד והמדרש וכל 3 חניכים יצטרכו לבחור את אחד ההגדים ולהסבירו לפי דעתם ברלוונטיות להיום.
נספח 3.

4. הפער בהתייחסויות.

מדוע יש פער כזה גדול בין ההתייחסות העתיקה להיום? הפער נובע מכך שיש יחס של התנשאות כלפי הזקנים, "הם כבר סיימו את תפקידם". כל עוד אדם ימשיך לתרום לחברה ולא יהיה נטל עליה מעמדו יגבר, כל עוד הצעירים ילמדו ויתרמו מהמבוגרים ככה מעמדם של הזקנים יתחזק.
נקריא את השיר בנספח 4.

תנועת נוער עזרא

מכאן נובעת חשיבות העבודה בתחום זה. תחום שבו "קל" לרומם את קרנם של המבוגרים בחברה, מה שלמדינה יש פחות אמצעים להיות לחברה לכל זקן, ושיכול להוסיף תרומה לנוער עצמו ע"י כך שייתרם מאוכלוסיה אחרת ממנו.

נספח 2.

1. קשה לי לראות קשישים שעובדים בעבודות פיזיות קשות .
2. אני מאוד אוהב לבקר את סבא/סבתא שלי בביתם
3. סבא/סבתא שלי מתנהגים בצורה שאני לא מבין
4. שאנחנו הולכים להתנדב בבית אבות אני נרתע מאוירה
5. אני נוהג לבקר קבוע קשישים בבית החולים
6. יצא לי לראות לא מעט פעמים קשישים שיושבים לבדם
7. יש לי שכן קשיש שאין לו אף אחד בעולם
8. אני מפחד מלהיות קשיש
9. אני חושב שזו אוכלוסיה שחייבים להתנדב אצלה
10. אני נוהג לקום באוטובוס לקשישים.

נספח 3.

<p>מִשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסְרָהּ לַיהוֹשֻׁעַ, וַיהוֹשֻׁעַ לַזִּקְנִים, וַזִּקְנִים לַנְּבִיאִים, וְנְבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה.</p>	<p>מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוִים וְהַדְרָתָ פְּנֵי זָקֵן וְיִרְאַת מַאֲלֵהֶיךָ, אֲנִי ה'</p>	<p>אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם אל תשליכני לעת זקנה. כשהייתי נער הייתי יוצא למלחמה ונותן נפשי על בניך, ועכשיו שהזקנתי אין בי עוד כוח, והם אומרים: עד מתי הזקן הזה חי. מדרש אגדת בראשית, פרק לה</p>
---	---	--

שלמה המלך אומר "תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה" (משלי פרק כ, כט). רש"י מפרש במקום: כמו שתפארת בחורים כחם כן הדרת זקנים שיבה. שלמה המלך אומר במקום אחר באותו ספר: "עטרת זקנים בני בנים, ותפארת בנים, אבותם" (משלי יז, ו). רש"י מפרש "עטרת זקנים" - כשרואים בני בניהם הולכין בדרך טובה, ו"תפארת בנים אבותם" - כשאבותיהם צדיקים היא תפארת הבנים.

איזהו הידור? לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לכך נאמר ויראת מאלוהיך, שהרי דבר זה מסור לליבו של עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב, נאמר בו ויראת מאלוהיך.
פירוש רש"י על ויקרא, פרק יט, פסוק לב

תנועת נוער עזרא

נספח 4.

"לפעמים הכפית נופלת לי",
אמר הילד הקטן.
"גם לי", ענה לו הזקן,
"זה קורה מזמן לזמן."
לחש הילד, "לפעמים
נרטבים לי המכנסים."
"גם לי זה קורה", ענה הזקן
עם חיוך על השפתיים.
אמר הילד הקטן,
"יוצא לי די הרבה לבכות."

אמר לו הזקן, "גם לי
זה יכול לפעמים לקרות."
שאל הילד, "זאתה
יודע מה הכי כואב?
נדמה לי שהמבוגרים
בכלל לא שמים אלי לבי".
ועל כתפו הרגיש הילד י
ד צנומה, חמה, זקנה.
"אני יודע בדיוק למה אתה מתכוון,"
אמר הסב בהבנה.

פעילות לשכבה הבוגרת - עוד נמשכת השושלת

רציונל:

< ההיסטוריה, מה שאנחנו יודעים על התנועה גם כשלא היינו שם פיזית, לאורה אנחנו פועלים. **תרגיל עיצוב זיכרון.**

< ההיסטוריה הזאת מורכבת מסיפורים שאנשים סיפרו מדור לדור. **קריאת סיפורים לדוגמא.**
< הסיפורים האלה מורכבים מחוויות בלתי נשכחות שאנשים חוו. **הבנת המושג "חוויה".**

מהלך:

1. משחק פתיחה (10 דקות)

2. **מתודת עיצוב זיכרון:** כל אחד ממלא, ואז משתפים. אולי רושמים על OD דברים חשובים. (20 דקות)

3. קוראים ביחד כ-3 סיפורים שונים. (25 דקות):

< מתוך הקפנו את ים המלח ברגל.

< מתוך 'מעשיות קבוצת החוגים': כ"ה בתשרי למה?

< מתוך 'שבילים במדבר': גילוי המכתש הקטן.

4. **דיון:** (10 דקות)

< איזה סיפור הכי אהבתם? למה?

< למה אתם חושבים שבחרנו דווקא הסיפורים? (כי אנחנו מכירים אותם, כי הם 'מיתוסים' תנועתיים)

< יש חשיבות לסיפורים האלה? (הם חלק גדול במה שעיצב את מי שאנחנו כתנועה)

< למה אתם חושבים שדווקא הסיפורים האלה הם חלק משמעותי בהיסטוריה התנועתיית שלנו? (הם חוויה שהיה חשוב לחניכי התנועה שתעבור לדורות הבאים)

5. **מנסים להבין את המושג "חוויה".** מילה שהמציא א.ד. גורדון (5 דקות).

< "בלשוננו היום חוויה היא התנסות או מאורע המותירים באדם רושם עז. ואולם במקור חודשה המילה לציון עצם החיים האנושיים והדרך שבה האדם החי קולט את עצמו ואת סביבתו. " (האקדמיה ללשון על המילה)
< גורדון: "החוויה היא הכוח המתווך בין ההוויה ובין ההכרה".... "החוויה היא חלק מהחוויה היא הכל. ההכרה מוגבלת בגבול צורות קבועות, התופסות את הדבר המוכר כמו בדפוס, בעוד שהחוויה היא אין סופית".... "החוויה דומה למנוף או לשיטה של מנופים, המרימה את כל המשא, את כל הוויה בבת אחת, רק במתינות מתאימה, עד שאין ההגבהה מורגשת.

6. מנסים לזקק מכל סיפור שקראנו את החוויה המרכזית, ומנסים להבין מה הפך אותה לבלתי נשכחת ומעצבת עבור המספר. (10 דקות)

7. **דיון:** (15 דקות)

< איך הייתה נראית התנועה מבלי הסיפורים האלה (ללא ידיעה על העבר)?

< איפה האנשים האלה היום?

< מה צריך להיות הקשר שלנו אליהם? (להתייחס הן לאחריות שיש לנו על בוגרי התנועה והן למסת הסיפורים שטרם סופרו)

מחנות העולים

8. לסיום, כל אחד לוקח דף ועט, ומנסה לכתוב סיפור קצר על חוויה בלתי נשכחת שחווה בימיו בתנועה ושהיה הוצה שיעבור לדורות הבאים. אם יש זמן מקריאים, אם לא, תולים בחדר. (20 דקות)

9. **סיכום:** (5 דקות)

ההיסטוריה שלנו נכתבה על ידי אנשים. אלה אנשים שגדלו והתחנכו בתנועה בדיוק כמוכם ושחניכותם בתנועה זימנה להם הזדמנות לעצב את התנועה ואת החברה. כיום ישנם עוד מעטים מראשוני התנועה, אך אלה הולכים ומתמעטים. יש לנו אחריות כלפיהם כמי שעיצב את תנועתנו ויש לנו אחריות כלפי הדורות הבאים להכיר עוד ועוד מסיפוריהם כדי להרחיב את ירושת הדורות.

המשפחה שלי- עבר בונה עתיד!

מטרות:

1. החניכים יכירו ויחשפו למשפחות אחד של השני.
2. החניכים יבינו כי כל משפחה היא יוצאת דופן מהאחרות, קצת דומה וקצת שונה.
3. החניכים יעסקו בחשיבות הסבים והסבתות ויחשבו איזה מקום הם תופסים .

למדריכ/ה:

פעולה זו באה לגעת בנושא המעורר רגשות רבים אצל כולנו - "המשפחה שלי". לרובנו יש אחת כזו, גדולה או קטנה, שאנו אוהבים יותר או פחות. אם נרצה או לא היא חלק ממי שאנחנו. או כמו שאמהות תמיד אומרות: "משפחה לא בוחרים!". וחשוב שהחניכים יצאו מהפעולה גם בהבנה שלדמויות הסבים והסבתות יש משמעות גדולה וחשובה בעיצוב זהותה של המשפחה וכי יש משמעות בלהשאיר אותם חלק מהמעגל המשפחתי ולא להזיז אותם לצד. עליכם המדריכים לגלות רגישות רבה ולהתייחס לסיפור של כל חניך בכבוד ולתת תחושה באמירות שלכם, במבטים שלכם ובתגובותיכם כלפי שאר החניכים כי לכל אחד יש מקום של כבוד.

עזרים:

עותק מצולם של הספר: "כל אחד והמשפחה שלו" (נספח א'), עוד משבצת נוספת שהיא ההמשך של הסיפור, מלא תחפושות מגניבות.

מהלך הפעילות:

1. **משחק פתיחה: משחק הסבתות:** ערכו סבב שמות ועל כל ילד לומר בנוסף גם שמה של אחת מהסבתות שלו.

אפשרות א': הוסף למעגל עוד כיסא. פתחו ואמרו את שם אחת הסבתות, על "הנכד" לקום ולעבור לכסא הריק ולהגיד שם נוסף של סבתא. המשחק ממשיך כך עד שנמאס או עד שזוכרים טוב את שמות הסבתות. אפשרות ב': כל החניכים מניחים, בלחיצה **עדינה** את אצבעותיהם על תנוכי האוזניים של היושבים משני צידיהם. כל אחד בתורו קורא בשמה של אחת הסבתות. היושבים משני צדדיו של הנכד צריכים למשוך בעדינות בתנוכי אוזנו עד שיגיד שם אר של סבתא אחרת.

דיון על המשחק: מישהו רוצה לספר מה המשמעות של שם המשפחה שלו ומאיפה השם הזה מגיע? מישהו רוצה לספר סיפור מצחיק/מעניין/מרגש על אחת הסבתות שלו? איזה מקום תופסת הסבתא או הסבא בחייו? אם בכלל?

2. **"איזה עולם"** - חלקו את הקבוצה לשתי קבוצות - קבוצה אחת צריכה לצייר ציור גדול של עולם שבו אין מבוגרים וקבוצה שנייה מציירת עולם שבו יש מבוגרים כל קבוצה מציגה את הציור שלה ומסבירה אותו.

דין:

- < מה אתם אומרים? איזה עולם טוב יותר?
- < האם קיים חיסרון באחד העולמות אם כן מהו?
- < מה החשיבות בכך שיש מבוגרים בעולם?
- < איזה חשיבות יש למבוגרים בעולם בעיצוב הזהות שלנו?

3. **קראו** עם החניכים את הסיפור 'כל אחד והמשפחה שלו' מאת יהודה אטלס ויעל משאלי.

למדריכה:

הספר מספר על ילד שיש לו יום הולדת ועל פי המסורת הכיתתית, כל ילד מספר על המשפחה שלו. וכך בחרוזים מוצגות לנו משפחות שונות: משפחה חד-הורית שבה אין אבא, משפחה חד הורית שיש בה אבא, משפחה מאמצת, משפחה ובה שתי אמהות, שני אבות, משפחה שיש בה אבא מלח, משפחה של הורים מתאילנד ומהפיליפינים ועוד. הילד שיש לו זוג הורים ומשפחה רגילה למדי, אומר לקראת הסוף: "איך אוכל ביום הולדתי לספר סיפור כל כך שיגורתי"? המטרה של הסיפור היא גם להראות את השוני כמובן בין כל משפחה ומשפחה וגם להראות שלפעמים אנחנו דוחקים הצידה את "הדור השלישי" מתוך חיק המשפחה. המטרה היא שהילדים יוסיפו משבצת לסיפור שמכניסה את הסבים והסבתות לסיפור ואיזה מקום הם תופסים בעולמם של הילדים אם בכלל.

קראו את הסיפור יחד עם הילדים ותנו להם קצת לספר על המשפחה שלהם בשלב הבא, תתנו להם דף A3 סיפור ריק בו הם צריכים להשלים את הסיפור המשפחתי שלהם וכיצד גם הסבים והסבתות נכנסים בסיפור. לאחר מכן תתלו את הציורים שלהם בחדר כמעין תערוכה שבה הילדים יכולים "להציץ" לתוך חייהם של חבריהם לקבוצה ולראות איך כל משפחה נוהגת. ולאחר מכן דברו איתם על הציורים.

דין: 4

- < מה דעתכם על הסיפור?
- < למה הילד מתכוון שהוא אומר ש "הדברים שבהם אנו שונים ומיוחדים הם שעושים את חיינו ליותר מעניינים"?
- < איזה משפחה לדעתכם הכי מיוחדת? האם הייתם רוצים להיות במשפחה כזו?
- < לאיזה משפחה המשפחה שלכם הכי דומה?
- < האם יש משפחות שהן לא מיוחדות?
- < איזה מקום תופסים הסבים והסבתות בחיי המשפחה?
- < איך ציירתם אותם?
- < למה חשוב להשקיע זמן בסבים והסבתות שלנו?

למדריכים:

לדרבן את החניכים לספר ולשתף ולתת לזה זמן בפעולה. כמו כן יש להיות עם היד על הדופק לגבי תגובותיהם של שאר החניכים ולהיות אלו המאשרים את הסיפורים של החניכים ונותנים להם הרגשה כי את מכבדים במיוחדותה של המשפחה שלהם. וגם חשוב להיות רגישים לילדים שאין להם סבא או סבתא או שניהם. ולדרבן אותם לדבר גם על זכרונות שיש להם או סיפורים שסיפרו להם על הסבא והסבתא כדי שירגישו שייכים.

5. סיכום:

היום דיברנו קצת על כל אחד והמשפחה שלו ועל המקום של הסבים והסבתות שלו בחיים שלכם, ראינו את החשיבות שלהם בסיפור חיים שלכם בכלל בחייכם כיום בפרט. צריך לקחת את הזמן ולהשקיע בהם ולא לדחוק אותם החוצה מהחיים שלנו ומהחברה מכיוון שהם חשובים לנו ולבניית הזהות שלנו.

6. אפשרות לעשייה עם הציורים אח"כ:

אפשר שהחניכים יביאו את הציורים למשפחות שלהם, אבל אפשר כקבוצה לקחת את הציורים ולהפוך אותם לאלבום ולעשות ארוחת עדות משותפת או סתם ארוחה ולהזמין את הסבים והסבתות ואז להראות להם את האלבום ושהילדים יספרו להם על הציורים שהם ציירו.

“חזק ואמץ!”

הנוער העובד והלומד

פעולת הכנה לקבוצה בשכבה הצעירה/ מתבגרת לקראת פעילות בבית אבות

מטרות:

1. החניכים יציפו את הדימויים שלהם על הגיל השלישי.
2. החניכים יבינו שעל אף השוני והמרחק ביננו, חניכי תנועות הנוער, לאזרחים ותיקים, יש לנו הרבה מה לקחת מהם וגם מה לתת להם.
3. החניכים יבחרו להגיע למפגש עם אזרחים ותיקים בבית האבות הקרוב לקן.

מהלך:

1. משחק פתיחה – משחק הסבתות: עורכים בקבוצה סבב ובו כל אחד יגיד את שם סבתו. מוסיפים למעגל עוד כיסא. המדריך פותח ואומר את שם אחת הסבתות, על "הנכד" לקום ולעבור לכסא הריק ולהגיד שם נוסף של סבתא. המשחק ממשיך כך עד שנמאס או עד שזוכרים את שמות הסבתות.
2. עורכים "שמש אסוציאציות" על המילה "קשיש" ועל המילה "ילד" – כל חניך/ה אומר/ת מה עולה לה בראש מתוך המילה. כותבים את המחשבות על גבי נייר עיתון. עורכים שיחה קצרה על המחשבות שעולות לחניכים. שאלות לדוגמא:
  - < מה דומה ומה שונה בין ילד לקשיש?
  - < האם לדעתכם יכול להיות קשיש עם מאפיינים של ילד? איך זה יראה?

למדריך:

מטרת השיחה היא לקרב את הדימוי של החניכים על עולם הקשישים לחייהם ולהראות כי יכולים להיות דברים דומים בילדים לקשישים.

3. קוראים/ ממחיזים את הסיפור "חכמת הזקנים". בסוף הסיפור משוחחים:
  - < מדוע פחד כל כך המלך מלהיות זקן? האם אתם מזדהים איתו?
  - < למה יכול היה הנסיך הצליח לתפוס את הכד רק בעזרת אביו הזקן?
  - < מה הבין בסופו של דבר המלך על הזקנים ועל הזיקנה?
  - < מה אתם חושבים על מוסר ההשכל של הסיפור? האם אתם חושבים שהוא נכון גם לחיים שלנו היום?
  - < האם לדעתכם גם לנו יש מה לתת לקשישים כמו שלהם יש מה לתת לנו?

4. עורכים "מירוץ אמריקאי" – מחלקים את הקבוצה לשני טורים. כל טור עומד במרחק של כמטר מהקיר כשעל הקיר תלוי נייר עיתון. על הקבוצות להתחרות בינהן ולכתוב על נייר העיתון כמה שיותר דברים שניתן וכדאי ללמוד מהקשישים וכמה שיותר דברים שניתן וכדאי ללמד את הקשישים/ לתת להם. אופן התחרות: בכל פעם חניך אחד ירוץ ויכתוב על הנייר תשובה אחת ואז ירוץ לטור למסור את הטוש לחניך הבא בתור.

5. קוראים יחד את התשובות ומתוך כך משוחחים על כך שעל אף השוני בין החניכים לאוכלוסית קשישים – יש הרבה מה לתת להם ולקבל מהם.

6. מציגים לחניכים את התכנית ללכת לבקר בבית אבות לקראת יום שישי הקרוב/ ציון חג כלשהו. חושבים יחד

עם החניכים מה ניתן לעשות בביקור כזה שיהיה מהנה עבור כולם. מחליטים מה תכנית הביקור ומחלקים אחריות בין החניכים להערכות לביקור.

חכמת הזקנים ספר יהודה אטלס מתוך הספר "ספורים שאהבתי"

באחת מארצות-הקדם חי פעם מלך, ששקש להשאיר צעיר לנצח. מדי בקר היה נגש אל הראי ובוחן את פניו במשך שעה ארכה, מחפש בדאגה אחר אותות של זקנה. כשהיה מגלה שערת שיבה בשער או בזקנו, היה תולש אותה בחרי-אף. אם מצא קמט דק ליד העין, היה קורא מיד למעסה המלכותי ומצוה עליו לעסות את פניו היטב בשמנים ובתמריקים, עד שהקמט הפשטט לבלי-הכר. אם נדמה היה לו כי זויות פיו השתפלו מעט מדאגה, היה מעוה את פניו בחיור, עד כי לבשו שנית ארשת צעירה ושובבה. אולם, ככל שנסה המלך להסיח דעתו מן הזקנה הממשמשת ובאה, כן גברה חרדתו מפניה. פניו היו טובות וחלקות עדן ושערו שחר כעורב, אך מדי צאתו אל מחוץ לארמון ראה זקנים וזקנות שחוחים, חרושי פנים ושבי שער, ומראם לא נתן לו מנוח. וחך יצא מלפניו: כל זקן שימצא במדינה, וכל המסתיר זקן, בבית או מחוצה לו - יאשמו בפלילים ויהיו צפויים לענש החמור מכל: מות.

חזקה גזרת המלך על נתיביו. נטלו הזקנים והזקנות את מקל-הנדודים, נפרדו בדמעות מבני-משפחתם ויצאו לגלות בארץ נכר. בצאת המלך לרחובות העיר ראו עיניו מעתה אך צעירים וצעירות ונדמה היה לו כי סרה מעליו אימת הזקנה.

ובאחד הכפרים באותה ממלכה גרו אפר צעיר ואביו הזקן. אהב העלם את אביו אהבה עזה וכשיצאה גזרת הגרוש מלפני המלך סרב למלאה. הקים לאביו בקתה קטנה ונוחה בלב היער, ומדי לילה, בחסות החשכה, היה סר אליו לבקר, להביא לו מאכל ומשקה ולשוחח עמו, ואיש לא ידע דבר.

ולמלך בת יחידה, יפהפיה, בבת-עינו. כשהגיעה לפרקה, באו נסיכים ורוזנים רבים לבקש את ידה. החליט המלך - אף פרסם זאת בפי כרוזות ברחבי הממלכה - כי יתן את בתו רק לאותו צעיר שיצליח לצלל אל הברכה המלכותית שבחצרו ו לשלות פד-זהב המנח על קרקעיתה. אך תנאי חמור התנה: כל צעיר שינסה לצלל לברכה ויצא בידיים ריקות - ישלך לכלא לכל ימי חייו.

הספנה לא הרתיעה את המחזרים הנועזים, ששמע יפיה של הנסיכה הגיע לאזניהם. מדי יום התיצבו בחצר-המלך צעירים עזי-נפש, קפצו אל הברכה - והשלו לכלא. איש מהם לא הצליח להעלות את פד-הזהב. השמועה עשתה לה כנפים, ואף אל הכפרים הנדחים הגיעה. "גם אני רוצה לנסות את מזלי", אמר האפר הצעיר לאביו שעה שבקר אצלו בבקתה ביער.

נסה הזקן להניא את בנו מן המעשה, שכל באיו לא ישובו, אך העלם היה נחוש בדעתו. "ואף על פי כן - אלך", אמר.

הרהר האב שעה קלה ולבסוף אמר: "אם החלטת - לך. אך, בקשה לי אליך: אל נא תנסה את פחך מיד, ביום הראשון. בוא אל חצר הארמון והתבונן בכל אשר יקרה בשבע עינים - ואחר תשוב ותספר לי".

לבש הצעיר את בגדיו היפים והלך אל חצר הארמון. על שפת הברכה, בצל עץ גבוה וענף, על כסא זהב, ישב המלך ולידו בתו, שיפיה עלה על כל אשר ספר על-אודותיה. אך ראה העלם את פניה, נקשר בה לאהבה, אם כי תמה בלבו על שום מה נתנה הסכמתה לתחרות כה אכזרית. כשאיהו בעלה - חשב בלבו - אוכיח אותה על המעשה.

ויח קלה בדרכה את עליו של העץ שלמרגלותיו ישבו המלך ובתו. נסיון אחד, שעורו בהק באור השמש ושיריו רטטו, עמד על שפת הברכה נכון לצלילה. על הקרקעית, בתוך המים הצלולים, של ענפי העץ, הבהיק פד-הזהב.

אירועים עם תאריכים חשובים שעברו על העם היהודי, המדינה, המושב. מבקשים מכל חניך לבחור את האירוע הגדול ביותר בהיסטוריה ולהדביק אותו על הציר. ניתן להוסיף או להדביק מראש על הציר כמה אירועים נוספים שיהוו מאין עוגן.

נותנים לכל חניך להסביר במה הוא בחר. אומרים לחניכים שיש להם שתי דקות לברר בני כמה סבא וסבתא שלהם היו בכמה שיותר אירועים ועליהם לכתוב את הגילאים ואת השם שלהם על הציר.

< אתם מבינים שסבא וסבתא שלכם את ההיסטוריה?

עוברים על הציר ונותנים דוגמאות, המדינה בת 62, אין כאן משהו שסבא וסבתא שלו לא היו בהקמת המדינה בכל הגילאים.

הם היו בהקמת המדינה, כירושלים הייתה נצורה, הם חוו את מלחמת ששת הימים ונלחמו במלחמת יום הכיפורים, הם בנן, ראו, עלו לארץ הקימו והיו פה כשכל זה קרה. מהם אפשר ללמוד את ההיסטוריה, ללמוד איך הייתה באמת, מה זה להיות חלוץ לדעתם, איך הם הרגישו לעבוד כל כך הרבה שעות בשמש, האם הם באמת הרגישו צינות כשהם עלו לארץ, האם הם הרגישו שליחות, האם בן גוריון היה נחמד, איך הם חגגו את יום העצמאות אז... ומה זה היה להיות בגיל שלכם, אז... אפשר ללמוד מהם המון, במקום ללמוד רק מספרי ההיסטוריה ללמוד מהי צינות, חלוציות, שליחות, איך היה לחיות בארץ הזו אז ואיך להם היום – וזה קרוב, אילו סבא וסבתא, אילו הותיקים שחיים פה ביישוב.

שלב רביעי – דיון: "עם שאינו יודע את עברו"...

< האם יצא לכם לפני לחשוב על כך שסבא וסבתא שלכם הם בעצם חלק מההיסטוריה של העם היהודי, של המדינה, המושב, העולם?

< מה יקרה לנו, לחברה שלנו אם נתייחס לותיקים כאל "טרקטור בארגז החול", אם נשכח את ההיסטוריה – את האנשים שעשו וחיו בהיסטוריה, נמשיך להתייחס לאוכלוסייה הזו "כאנשים שקופים" – אנשים שנמצאים לידינו, חיים על ידינו אך ללא יחס מצדנו, בלי לתת כבוד ולעטוף אותם בסטיגמות? כמו שאמר יגאל אלון: "עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל", הסיפורים של הותיקים הם ההיסטוריה לנו, מהם אפשר ללמוד. חברה ששוכחת את ההיסטוריה שלה, תחזור בעתיד על טעויות, לא תתקדם לשום מקום. וכך גם ביחס שלנו כחברה לותיקים, חברה "ששוכחת" את האזרחים הותיקים שלה ברגע שהם יוצאים לגימלאות, אומרת עליהם "מסכנים", נותנת יחס של זילזול וחוסר כבוד היא חברה מקולקלת. משהו אצלנו לא בסדר.

< אך למה צריך לנו כנוער להיות איכפת מכך? הרי אנחנו לא זקנים ואנחנו אף רחוקים שנים מכך, למה דווקא אנחנו?

אנחנו כנוער לא נשנה את היחס של המדינה כלפי הותיקים. אבל אנחנו יכולים לשנות את היחס שלנו. קודם כל לתת יחס. אחר כך לתת להם יחס כמו דוד אהרון – לתת משמעות. להגיד שלום, להתעניין, לשאול, לשמוע ולהקשיב, לתת את הכבוד הראוי למי שחי פה ונושא עליו תיק מלא בסיפורים, חוויות, תחושות וזיכרונות. הנוער היום, אנחנו, זהו כוח בלתי רגיל, אנחנו רוצים לשנות ויכולים לשנות, אפילו את השינוי הקטן ביותר, כי אם לא אנחנו, המצב יישאר כך, ובסוף – כלנו נהיה זקנים.

הנוער העובד והלומד

החצוצרה תקעה בשלישית. הנסיך זנק אל המים והעלה גלים סביבו. בו ברגע נעלם הכד. שעה ארצה שעה מתחת לפני המים - ושב ועלה בידיים ריקות. הוא לא מצא את כד-הזהב. העיף מבט אחרון, עצוב, בנסיכה, שעה שעבדי המלך שמו אזקים על גופו וילקוחו לבית הסהר.

שלושה נסיכים נוספים נסו מזלם באותו יום - ובכלם חזר ונשנה אותו מעשה. באותו ערב ספר האפר הצעיר לאביו את כל אשר ראו עיניו.

"ואת כד-הזהב שבמים - בעיניך ראית?" שאל.

"בעיני ראיתי".

"וכשקפץ הקופץ - נעלם הכד?"

"נעלם כלא היה".

הרהר הזקן שעה ארצה, ולבסוף שאל: "ואת הכד ראית נשקר במים מבין צללי הענפים של אותו עץ?"

"אכן", אמר הבן.

"ובכן", אמר הזקן, "קרב אלי, בני, ואני אמר לך את אשר תעשה". עוד שעה ארצה שוחחו האב ובנו. שוב ישבו המלך ובתו בצל העץ הענף, על שפת הברכה, וכד-הזהב הובגדני נצנץ על קרקעיתה. שני נסיכים נוספים נסו את מזלם - לשוא - ונלקחו לבית הסהר. הגיע תורו של האפר הצעיר.

"הוד מלכותך, נסיכה עדינה", פנה אל המלך ואל בתו, "הנני ואביא לכם את כד-הזהב!"

"רבים נסו זאת לפניך ונכשלו", אמר המלך בשחוק קל, "ואיך תצליח אתה?"

"אם לא אצליח", ענה העלם בבטחון, "רשאי אתה אף להתיז את ראשי מעלי".

חורון קל עלה בפני הנסיכה, אך בפני המלך עלה הסמק.

"אל יתהלל חוגר כמפתח", אמר בזעף.

החצוצרה הריעה. העלם פשט את בגדיו, חלץ את נעליו ועמד נכון לזנוק. תרועה שניה - והס השלך בקהל. אך כשהריעה החצוצרה בשלישית עלה רחש של הפתעה מקרב הצופים. לתמהון כלם, במקום לקפץ למים, הפך העלם את פניו ומהר וטפס על העץ שעל שפת הברכה.

"ברגע האחרון אחז הפחד בנער ה מתרברב...", פרץ המלך בצחוק.

עוד מלתו על שפתיו, שב העלם וירד מן העץ - כשבידו כד-הזהב.

המלך קם לקראתו. אף הנסיכה קמה ועל פניה חיוך. לחץ המלך את ידו ואמר: "אכן, כד-הזהב בידיך, איש צעיר. בתי תהיה לך לאשה ואתה תמלך אחרי. אבל", הוסיף ושאל, "הלא תאמר לי איך גלית את הסוד, שכל הצעירים הללו שנסו מזלם לפניך לא גלו?" נפל הצעיר על ברכיו לפני המלך ואמר: "אל נא יחר אפך בי, הוד מלכותך. לא חכמתי היא שעמדה לי, אלא חכמתו של אבי הזקן. אתה גזרת לגרש מן הארץ את כל הזקנים, אך אני הפרתי את פקודתך. אב זקן לי, איש טוב, גבו כפוף ראשו שיבה ופניו תלמים, אך כלו כלי מלא חכמה ונפיון. הסתרתי אותו בבקתה ביער ונהגתי בו כבוד אב, חרף פקודתך. הוא שפענח את הסוד באמרו לי: 'בני, אם נעלם כד-הזהב כל-אימת נשקופץ מישהו לברכה, אות הוא כי לא את הכד רואות עיניכם אלא את בבו-אתו הנשקפת במים. הכד עצמו, לאמתו של דבר, תלוי במהפך למעלה-למעלה, בין ענפי העץ".

"אכן, איש חכם הוא אביר", אמר המלך.

באותו הרגע התחרט על כל הרעה אשר עולל לזקנים.

"מהרו", אמר לשריו ולעבדיו, "וקראו לכל הזקנים לשוב לארצי והרעיפו עליהם אך כבוד ויקר. אמנם, לצעירים יפי ועז וגבורה - אך החכמה, מסתבר, היא נחלת הזקנים".

השומר הצעיר

מערך פעולה - ה"טרקטור בארגז החול"

מטרות:

1. החניך יבחן את ייחסו, דעותיו, תגובותיו ומחשבותיו על האוכלוסייה הותיקה.
2. החניך יתאר איזה יחס עלינו לתת כלפי האוכלוסייה הותיקה ע"י השוואה לסיפור "הטרקטור בארגז החול".
3. החניך יביע דעתו לגבי מקומנו כחברה וכנוער בפרט לדאוג לאוכלוסייה זו.

ציוד ועזרים:

הספר/ צילומים "טרקטור בארגז החול", פלקט, טושים, ציר זמן עם אירועים

למדריך:

הפעולה סובבת סביב הסיפור "טרקטור בארגז חול" הסיפור מדבר על הזדקנות וממנו ניתן לצאת לשתי משמעויות: האחת- על הזדקנות, כיצד מחליפים את האדם המבוגר אנשים צעירים עם רעיונות חדשים, יעילים ומהירים ומה קורה לו ואיך מתייחסים אליו. והשני הוא היחס שאנו נותנים לאוכלוסייה הותיקה- מצד אחד אנחנו יכולים להסתכל אליהם כטרקטור בארגז החול- כאובייקטים, אנשים שקופים שמדי פעם מכינים להם עוגות והולכים חזרה אל השגרה והחיים. או לתת להם משמעות מחדש, לשמוע את הסיפורים שלהם, לראות דרכם את ההיסטוריה של המדינה, היישוב, המשפחה, לתת יחס של כבוד.

מתוך הפעולה חשוב להראות לחניכים את האחריות החברתית שלנו כלפי האוכלוסייה, את המשמעות שהם יכולים לתת לוותיק במפגש, שיחה או היחס הקטן ביותר.

תקציר הפעולה

- 1 **הטרקטור בארגז החול** - משך הזמן - 25 דקות - שעת סיפור+ דיון
- 2 **אסוציאציות על "זקן"** - משך הזמן - 10 דקות
- 3 **איפה סבתא הייתה כש...** - משך הזמן - 15 דקות
- 4 **דיון מסכם** - משך הזמן - 20 דקות

מערך פעולה

פירוט לפי שלבים

1. שלב ראשון- הטרקטור בארגז החול

הפעולה מתחילה בקריאת הספר הטרקטור בארגז החול אשר כתב מאיר שלו, ואייר יוסי אבולעפיה (נספח א'). מומלץ להושיב את החניכים במעגל, להביא כריות ולארגן תפאורה כמו של "שעת סיפור". הניתן לחלק לכל חניך עמוד ולהקריא את הסיפור בסבב, או שהמדריך יקריא את כל הסיפור בעצמו.

דיון על הסיפור:

< על מה הספר מספר?

הספר מדבר על הזדקנות. פתאום מלהיות נחוץ ולעשות המון פעולות- מטרקטור שחרש, כיסח, הביא חלב,

שדד רגבים, פיזר זבל, קצר, הטרקטור הופך להיות זקן- מביאים כל מיני טרקטורים חדשים שכל אחד מהם "מומחה" לכל אחת מהעבודות שהטרקטור הזקן עשה לפני.

ממש כמו האוכלוסייה הותיקה-מאנשים שעבדו, היו נחוצים, בעלי אחריות, משמעות, הם הופכים להיות מבוגרים, פחות נחוצים, מישהו צעיר ומגיע לעשות את העבודה שלהם ביעילות ובמהירות, מחליפים את הישן בחדש.

< מתי עצוב בסיפור?

כאשר מגיעים מודלים של טרקטורים יותר טובים, חדישים וחזקים ומחליטים לשים את הטרקטור בגן-הילדים והא יוצא מהשימוש שלשמו הוא נוצר.

< **כביכול מצאו לטרקטור "שימוש מחדש" - להיות משחק בתוך ארגז החול של הילדים, למה הסופר כותב "איזו בושה"?**

< איך זה מתפרש בעולם שלנו?

< איך הסיפור מראה על היחס שאנו נותנים לזקנים? איזה יחס עלינו לתת על פי הסיפור?

כאשר שמו את הטרקטור בארגז-חול, בעצם הפכו אותו למשחק, משהו סטטי, לקחו כל משמעות שהייתה לו לפני-כן והפכו אותו לכלי שהילדים עשו בו כרצונם.

גם אנחנו, כאשר אנו מתייחסים למבוגר כזקן, חסר תועלת, חסר משמעות, רואים בו "אדם שקוף", לא מועיל אנו מתייחסים אליו ממש כמו שהתייחסו אל הטרקטור, כסוג של אובייקט. רק כשדוד אהרון מגיע, מתקן את הטרקטור ומתחיל להסיע את הילדים, הטרקטור שוב מאושר- מפני שפתאום נתנו לו משמעות, מצאו לו שימוש אחר, נתנו לו תועלת.

אנחנו כנוער וכחברה לא נוכל לשנות את הזמן, להילחם בזקנה, "לתקן" את הזקן, כפי שדוד אהרון תיקן את הטרקטור והחזיר אותו לשימוש. אנחנו נבחנו ביחס שאנחנו נותנים לאותם האנשים, איך שאנחנו מסתכלים עליהם, מה אנחנו חושבים ואיך אנחנו מתנהגים. האם אנחנו מזלזלים או מתנהגים בכבוד, האם אנחנו לחוצים, מזרזים או שאנחנו סובלנים, האם אנחנו מתייחסים אליהם כאל אוכלוסייה שרק צריכה את עזרתנו, באים פעם בשנה מכינים פעילות, מכינים עוגה, כולם שמחים לרגע וחוזרים חזרה אל החיים שלנו, לשגרה או האם אנחנו נותנים לאוכלוסייה משמעות ע"י שיחה, מפגש או אפילו מתן יחס בסיסי ביותר.

שלב שני - אסוציאציות על "זקן":

בשלב זה מראים לחניכים תמונה של איש מבוגר (נספח ב') ומבקשים מהם לעלות- כל מה שהם חושבים כשהם רואים את התמונה (זקן- איפה הוא גר, מה הוא מזכיר, מה קשור אליו, מהי ההתנהגות שלו וכו'), כותבים על פלקט.

מסבירים לחניכים ומראים להם לפי מה שנכתב על הפלקט שחלק מהדברים שאמרו הם דעות קדומות על עולם המבוגרים, מאין עולם סטיגמות שיצרנו ושמענו, כל הדברים האלו משקפים במקצת את היחס שלנו לאוכלוסייה.

מצד שני אפשר לראות ש"זקן" מזכיר להם את סבא וסבתא, הם חלק מהמשפחה, הקרבה הכי גדולה שלהם לעולם הזה היא דרכם.

שלב שלישי- ציר זמן:

לוקחים את החניכים לציר זמן ענקי (אפשר לתלות על הקיר או לשים על הרצפה), מפזרים על הרצפה

השומר הצעיר

לסיכום

קראנו היום את הסיפור ה"טרקטור בארגז החול", ראינו על מה אנחנו חושבים כאומרים "זקן", גילינו שסבא וסבתא חיו את ההיסטוריה. החברה בארץ ובעולם כולו מזדקנת. כ-10% מאוכלוסיית המדינה היא אנשים ותיקים וזה רק הולך וגודל. כל אדם עשירי הוא חלק מהאוכלוסייה הזו. אנחנו יכולים לשנות את הגישה ואת היחס שלנו. לא לתת יחס של רחמים אלא לתת הרגשה של משמעות, "שעוד צריך", לא לזרוק את העבר ואת מי שחי בו לפח אלא ללמוד ממנו ולכבד אותו.

פעולה - אל תשלכני לעת זקנה

מטרות

1. החניכים יכירו את התחומים השונים בהם הם יכולים ללמוד מן הקשישים שבסביבתם.
2. החניכים ילמדו מקורות יהודיים העוסקים ביחס הראוי שעל כל אדם להעניק לקשיש, ובהשלכות המעשיות שנגזרות ממצוות "והדרת פני זקן".
3. החניכים יקדישו תשומת לב לקשר שלהם עם הקשישים וייזמו פעולה, שמטרתה לסייע/ להקל/ להביע הערכה לקשישים.
חומרי עזר
< חומרי יצירה (בריסטולים, צבעים מספריים וכו')
< חוט ומסרגה/ חומרי בישול למאכל מסוים שתבחרו
< דפי מקורות ושאלות

מהלך הפעילות

- לומדים מן הקשיש
בפעולה זו ברצוננו לחשוב כיצד אנו יכולים להביע את הכבוד שאנו רוחשים לקשישים,
אך לפני כן עלינו להעמיק מעט בנושא מזוויות מבט שונות.
ראשית, נכיר את התחומים השונים בהם אנו יכולים ללמוד מן הקשיש, ולאחר מכן נלמד מקורות העוסקים
ביחס לקשיש.

בשלב זה נתמקד בניסיון החיים והידע רב של הקשיש:

- נחלק את החניכים לארבע קבוצות, כל קבוצה תקבל תחום בו הקשיש יכול לתרום לנו וללמד אותנו.
חברי הקבוצה צרכים לחשוב כיצד להציג את התחום/ ללמד אותו את שאר חברי הקבוצה.
ניתן לחשוב על תחומים נוספים, ואפילו לתת לחניכים עצמם לחשוב על רעיונות.

התחומים:

- < ידע לימודי
- < עבודות בית (בישול ואפיה, תיקונים, סריגה וכדו')
- < יחסים בין אישיים
- < עדות היסטורית שהקשיש חווה בעצמו.

דוגמאות לדרך הצגה/ לימוד:

1. ללמד את שאר חברי הקבוצה להכין מאכל מסוים/ לסרוג.
2. להציג בפני הקבוצה קשיש שמעניק עצות מניסיונו בתחום של יחסים בין בני אדם או בין בני המשפחה.
נסכם ונאמר כי אנו רגילים לחשוב שהקשיש הוא מסכן ונזקק ותפקידנו לגמול עימו חסד ולסייע לו,
כעת נוכחנו לראות שגם לנו יש הרבה מה לקבל מן הקשישים,
רק כאשר נכיר גם את הצד הזה נוכל להתקדם ולחשוב כיצד אנו יכולים להביע את הכבוד שאנו רוחשים כלפי
הקשישים.
כך ההצעות והפעולות שלנו לא יבואו מתוך תחושת רחמים, אלא מתוך ידיעה שגם אנו נתרמים מהקשר עם
הקשיש.
אך לפני כן נלמד מעט על חשיבות היחס לקשישים.

היחס לקשיש לאור המקורות:

נחלק את החניכים לשלוש קבוצות, כל קבוצה תקבל דף מקורות על הקשיש (נספח 1), עליה יהיה לקרוא את המקורות, לענות על השאלות ולבסוף לחבר פתגם שיתמצת את המסר העיקרי מהמקורות שלמדו.
לאחר שכל הקבוצות תסיימנה נערוך תחרות פתגמים בה יציגו החניכים את הפתגם ויסבירו את הקשר שלו למה שלמדו.

"והלומד על מנת לעשות" מספיקין בידו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות" ... (אבות, משנה ה' פרק רביעי)
עד כה למדנו והכרנו את הקשיש, אנו יודעים קצת על הקשיים היומיומיים שלו ומאיך גיסא על העושר הפנימי הרב הקיים בו.
דיון:

במקורות הכרנו את מצב הקשישים בישראל כיום, וכעת הגענו אל החלק שלנו, נקים יחד עם החניכים "צוות חשיבה" בו ננסה להעלות רעיונות מעשיים שיענו על השאלות הבאות:
< כיצד אנו יכולים להקל על הקשיים בהם נתקלים הקשישים?
< כיצד אנו יכולים להביע את תחושת ההערכה והכבוד שלנו כלפי הקשישים?
< כיצד אפשר לגרום לקשיש תחושה שאנו זקוקים לו ונעזרים בו?
< האם יש קשישים שקרובים אלינו, פיזית ומשפחתית? (סבא וסבתא/ שכנים)
מתוך הרעיונות הרבים שיעלו החניכים ננסה להתמקד במספר קטן של רעיונות שהחניכים יקבלו על עצמם ליישם באופן פרטי או כקבוצה.

דוגמאות לרעיונות יישומיים:

< להתקשר לסבא וסבתא כל יום שישי ולדרוש בשלומם.
< לכל חניך נצמיד קשיש הגר בשכנות אליו, אותו יבקר פעם בשבוע. הקשיש ילמד אותו משהו (לסרוג/ לבשל/ לימוד תורה וכו')
והחניך יסייע במתן אוזן קשבת או בתחום אחר שהקשיש מתקשה בו .
< להחליט להתאמץ (גם כשקשה), לקום בפני כל זקן הנקרה בפנינו באוטובוס, לסייע לאדם מבוגר שסוחב משא כבד.
< התנדבות קבועה בבית-אבות בשכונה.
< פעם בחודש לקיים מפגש שבטי עם סבו/סבתו של אחד החניכים, שמספר סיפורים מחייו, ומלמד את החניכים מחוכמתו.

סיכום:

אנו משוכנעים שהחניכים יגלו יצירתיות ורגישות גדולים ורבים יותר, ממה שנוכל להעלות כאן על הכתב. בפעולה זו הכרנו את הקשיש כבעל יכולות וידע היכולים לתרום לסביבה, חויינו יחד עם החניכים את התחומים השונים בהם אנו יכולים ללמוד מן הקשיש. לאחר מכן פנינו למקורות שונים בהם נחשפנו למצב הקשישים כיום מול היחס הראוי להם עפ"י התורה, הרחבנו מעט בשורשי המצווה ובמשמעותה.
לבסוף העלינו יחד עם החניכים רעיונות מעשיים להבעת הוקרה והערכה ולמתן סיוע לקשישים ולקחנו על עצמנו ליישם כמה מהרעיונות.

”והדרת פני זקן”/ הכבוד למבוגרים

מטרות:

- < להביא להזדהות עם מוגבלות המבוגרים, ע”י התנסות אישית בקשיים.
- < לעודד תמיכה אמיתית של הצעירים במבוגרים, תוך הרחבת הקושי ויעילות העזרה.
- < לעורר בבנות את עניין ”גלגל חוזר בעולם” – גם אנו נזדקק לסיוע זה בעתיד.
- < לחזק בבנות את גודל מהות הקשר בין הדור הצעיר למבוגר, כחלק מהמשכיות שרשרת הדורות.
- < לתת לבנות כלים מעשיים כיצד להגיע לחבור נכון עם בני הדור הקודם.
- < להוכיח לבנות שכולנו נתרמנו מבני גיל-הזהב וקבלנו מהם תובנות וכלים לחיים.

משך הזמן:

כשעתיים

גיל היעד:

14-17

עזרים:

- < דפי מערך כתובים ומדויקים (נספח מס' 1 + כתיבת המנחה)
- < מאכל כמו: מעדן, סלט, טונה וכד' + כפיות כמספר הבנות בקבוצה.
- < ספרי תהילים.
- < פתקי ההוראות לתחנות הפעילות (נספחים מס' 2, מס' 3, מס' 4, מס' 5, מס' 6)
- < כוסות וכפיות כמספר הבנות + בקבוקי שתיה במגוון סוגים.
- < דפים, בריסטולים, שמיניות, מכשירי כתיבה, צבעים ופסודת לרב. (בימות החול)
- < הקראה מהספר ”נפלאותיו” (נספח מס' 7)
- < כרטיסים ממוספרים + תיקתקים צמודים (נספח מס' 8)
- < הכרטיס הנוסף + תיקתקים (נספח מס' 9)

מהלך הפעילות:

שלב א':

המנחה מארגנת חמש תחנות, בכל תחנה כשש בנות (או מספר זוגי אחר), העוברות בין התחנות, לפי מערך שנמסר בידיהן מראש. (רקע לדף מערך – נספח 1) השהיה בכל תחנה: כ- 10 דקות.

תחנה א' - אוכל:

לכל בת מחכה מאכל כמו: מעדן, סלט, טונה וכד' (תלוי לפי זמן הפעילות – שבת או יום חול) עם כפית ופתק הוראה (נספח 2):
”עליכן לאכול את המאכל, עם ידית הכפית בלבד!”

תחנה ב' - תפילה:

המנחה מכינה חדר מקורר ביותר (כ- 10 קור) ומורה לבנות התחנה להיכנס לתוכו, שם מחכה להן ספר תהילים מחולק עם ההודעה הבאה (נספח 3):

"עליכן לסיים את ספר התהילים, כאשר אתן יושבות במוקד הקור של החדר, מבלי סוודר וכל הגנה"

תחנה ג' - שתיה:

כל זוג בנות בתחנה זו, מקבלות שתי כוסות ושתי כפיות, כשעל השולחן בקבוקי שתיה שונים לבחירה, לכוס מצורף פתק הוראה (נספח 4):
"כל אחת משקה את חברתה בתורה בכוס משקה מלא, בעזרת כפית בלבד, משך חמש דקות לכל היותר"

תחנה ד' - שיחה:

כל זוג בנות מקבל פתק עם נושא לשיחה/דיון (נספח 5) אליו מצורפת ההוראה: "לכל אחת ניתנים חמש דקות לשוחח עם חברתה בנושא. המדברת מתייחסת לבת-שיחה כילדה קטנה ממש, וחברתה יכולה להגיב בתנועות ידיים וראש בלבד. לאחר חמש דקות מחליפים תפקידים!"
תחנה ה' - ציור (לפעילות בימות החול)
כל זוג מקבל דפים, צבעים ודף הוראה (נספח 6):
"כל בת בתורה, צריכה לצייר במשך חמש דקות ציור מרשים, בעוד חברתה עומדת מאחוריה ובעזרת כפות ידיה, מסתירה ומגלה את עיני המציירת שוב ושוב, עד להשלמת הציור."

שלב ב':

דיון והפנית שאלות ישירות לבנות:

- < כיצד חשתן עם המגבלות?
- < מהי רמת הקושי בהתמודדות עם קשיים חיצוניים?
- < מה הרגשתן למול תגובת והתייחסות הסביבה למגבלה?
- < האם מגבלה כזו באופן קבוע, קלה יותר מהמגבלה הזמנית שחשנו?
- < האם התייחסותנו למוגבלים ולמתקשים באופן חיצוני, תמשיך כעת להיות באותו אופן כמו לפני ההתנסות האישית?

שלב ג':

המנחה מסכמת את הדיון ומרחיבה מעט על הנושא:

את כל המוגבלויות האלו שהתנסו בהם, ועוד רבים נוספים לאין שעור, חשים על בשרם אנשים ונשים רבים, גם הם, כמונו, בני אדם רגילים, מלאי תוכן ומחשבה, רגש ואהבה, יש להם צורך אנושי בסיסי בכבוד ובהערכה, והם רוצים לדעת שיש ביכולתם להועיל לעולם ולתרום לסביבה מעצם מציאותם. אנשים אלו אין בכוחם להכריז את צרכיהם הללו בקול גדול, ואולי אפילו אין להם יכולת מעשית לעשות זאת אנחנו, שעדיין כוחנו במוותנו צריכות לפתוח אוזניים ובעיקר לב ע"מ לקלוט את הזעקה הזו, את התחינה האילמת. אנשים אלו, הם אותם שזכו לבא בשערי גיל הזהב, ולראות פעמים רבות - כי לא כל הזהב - נוצץ.
אולי כעת נחוש ביתר שאת, את הצורך להתכוון במילים "אל תשליכנו לעת זקנה" - רצון האדם הוא להאריך ימים, מחד - וכולנו מברכים את עצמנו לזכות לכך, אך לא פחות מזה, אנו מאחלים שנזכה להזקין בכבוד - מבלי לאבד את כושר התפקוד, לא להפסיד את צלילות הדעת ולא ליפול לחסדי אדם.
לעיתים אנו נתקלים במבוגרים עצבניים, חסרי סבלנות, כועסים ממש או אדישים ואינם משתפי פעולה. אם נבין את העומד מאחורי תגובות אלו, נחוש את התסכול לנוכח המגבלות החיצוניות את הבהלה לנוכח אבוד השליטה, את הטשטוש שמונע מהפנימיות היפה להקרין החוצה - תגובתנו תהיה שונה, מכבדת,

מזדהה ומועילה. הרבה מהמבוגרים חשים כמו מכונת שמחליקה על כביש משומן באמצע הלילה והשממה: הכישרונות – לא מסוגלים לבא לידי ביטוי, הזיכרון – בוגד, הקרובים – מתרחקים, וכל מה שהצלחו לרסן ולהסתיר כל החיים – מדות לא נעימות – כקנאה, תאוה וכבוד, כעס ועוד, פתאום פורץ ועולה בלי שליטה ותמרון, כשהידיים המנסות לאחוז בהגה החיים, רועדות כ"כ, והעיניים לא רואות את המרחב – וההתנגשות, אם לא הדרדר לתהום – צפויים ביותר.

וכאן מגיע החלק שלנו: אנו, שכוחנו במותננו, כישרונותנו בידינו, שכלנו בראשנו ורגשותינו בליבנו – וכל זה ממתנת ד' שבראנו בצלם אלוקים, נדרשים לעזור ולכבד, לשמוע ולהתחבר לקושי ובקיצור, להיות שם, לצידו של מי שזקוק לנו – באמת!

יש כאלה הסוברים, לצערנו, שכיוון שהמבוגר לא מדבר, זוכר, ופועל בעצמו – גם שכלו והבנתו לקויים. הם מרשים לעצמם לדבר בסביבתו עליו, על מצבו ועל הקושי להיות לצידו. וכך הם גורמים לו מכה נפשית מוחצת ומורידים יותר ויותר את כושרו.

נקודת משבר אצל מבוגרים, זה הרגע בו הם יוצאים מביתם, אז הם חשים כי הם מאבדים לחלוטין את שארית הקשר שלהם לחיים הטובים של פעם ולשליטה שלהם על החיים. לכן, מאד חשוב שנעשה כל מאמץ ע"מ למנוע מרגע זה לבא – תורנות עקבית, תעסוקה מתאימה, הסרת סכנות אפשריות, ניהול לוחות מעכבים לענייני הבריאות השונים ועוד.

כאשר מגיע המצב לחוסר ברירה, ומבוגר נכנס למוסד – גם אם הוא המפואר והטוב ביותר ששייך, תפקידנו בתחום המוראלי – גדל פי כמה וכמה: עלינו לדעת שאנו החמצן שמחבר אותנו לחיים – בקורים סדירים, שיתוף מלא ואהבה מציפה באמת.

העזרה למבוגר, היא גלגל חוזר בעולם. ראשית כל, כולנו, כפי שאמרנו, מתפללים לזכות ולהגיע ששים ושמים לגיל זה. ידוע שהזקנה, היא אחת משלושה דברים שמחכים ורוצים שיבואו, וכשבאים – מתקשים להתמודד אתם, (שתי הדברים הנוספים: גשם, והרצון לדעת מה אנשים חושבים עלי באמת). גם אנו נצטרך כנראה לעזרתם של הבריות, וגם לנו יהיה מאד חשוב להיות מכובדים ומוערכים, לא פחות מהיום, אם לא יותר. צריך הרבה זכויות כדי לזכות בכך, אך בלי שום ספק, הנהגה נכונה כיום, מלבד שכרה הרב כשלעצמה, יש בה הרבה כוח, כדי לזכות את עצמנו בהתנהגות דומה של הדור הבא אלינו בבא היום.

ולא רק על שנות העתיד מדובר, הפרות של מצווה זו בעוה"ז הם מיידיים ועכשוויים. קודם כל, כאשר אנו באמת פותחים עין אוזן ולב – אנו מבינים עד כמה אנו יכולים להיתרם ולהבנות מדור הזהב שקדם לנו, מהסיפורים המרגשים, מאופן החיים הנכון ומהתובנות האמיתיות שזכו להם. חוץ מזה, יש גם רווחים מן הצד...

אמנם, סיוע לזקן מתוך ציפיה לשכר זה או אחר, חשוב לאין ערוך, אך מבלי שום ספק, הדרגה הגבוהה ביותר, נמצאת במקום בו מבינים כי החיבור שלנו לבני הדור הקודם הוא סוד נצחיותו של עם ישראל, ותפיסה מעמיקה במהות שרשרת הדורות.

שלב ד':

בשלב זה המנחה מקריאה לבנות הקראה מתוך הספר: "ונפלאותיו לבני-אדם" (נספח מס' 7)

שלב ה':

פעילות:

– כל בת מקבלת עשרה כרטיסים ממוספרים, עליהם טיפים והדרכות בנוגע לסיוע ותמיכה למבוגרים. (נספח מס' 8) משני צידיו העליונים של הכרטיס, מוצמדים תיקתקים קטנים מפלסטיק: מצד ימין תיק-תק בולט

ומצד שמאל – תיק תק שקוע.

* בכרטיס מספר 1, יש מצד שמאל, תיקתק ברזל גדול יותר, שקוע, ומימין – תיקתק פלסטיק קטן ובולט. – הבנות מקבלות כרטיסים מעורבבים, כאשר לכל אחת יש כרטיסים כפולים בחלקם, ועליה להשיג את כל סדרת המספרים, ע"מ להשלים מעגל מסודר. – השגת המספרים מתנהלת באופן הבא: הבת הראשונה, בודקת מהו הכרטיס הראשון שחסר לה לפי סדר המספרים ובהתאם לכך מכריזה: "למי יש כרטיס מספר – מיותר?" – מי שיש לה מזדהה מיד "לי", הבת הראשונה שהזדהתה, מביאה לה את הכרטיס, והיא השואלת הבאה בסבב. – במקרה שיש יותר מבת אחת – הקרובה לה ביותר מבחינת מספר כסאות, מביאה לה. אם מימין ומשמאל יש שתי מכריזות במרחק זהה – הבת מימין זוכה. – הבנות מנסות להשלים את המעגל – שזו מטרת הפעילות, אך אינן מצליחות – תיקתק הפלסטיק לא יכול להתחבר לתיקתק הברזל!

שלב ו':

המנחה מסכמת את הפעילות:

יש לנו קושי בהתחברות עם בני הדור הקודם, אנו חשים שזה לא זה: הנושאים אחרים, התגובות המזלזלות והמבטלות, המשפט הנצחי: "הדור של היום" עם אנחת הפסד קורעת לבבות, ואמירות נוספות ברוח זו, כל אלה מביאים אותנו לנתק מהדור הקודם ולהפיכת הקשר לכבד, חסר רצון ומזלזל. מה עלינו לעשות כדי למנוע את זה וכדי לזכות להשלים את עצמנו ולהצטרף כחוליה בשרשרת הדורות הנצחית?

שלב ז':

סיום הפעילות הקודמת:

המנחה מחלקת לכל הבנות את הכרטיס הנוסף, עליו כתוב "סתירת זקנים- בנין". (נספח מס' 9) מצידו השמאלי העליון – תיקתק פלסטיק בולט קטן, ומצידו הימני העליון – תיקתק ברזל שקוע, גדול יותר. עכשיו המעגל הושלם!

שלב ח':

כאשר אנו מנסים לחבר שני תיק- תקים שאינם מאותו סוג וגודל – הדבר לעולם לא יצליח! בכדי להגיע לחבור הנכון, אנו צריכים למצוא את הנקודות המשותפות והמתאימות, כשאנו רוצים לחבור לדור הקודם ולהשלים את מעגל הדורות המרחב, אנו צריכות לעורר מתוכנו את הפינות הנסתרות שמדברות באותה שפה ולייצר איתם את התקשורת הנכונה והבונה. עלינו להבין, כי וודאי ודאי שיש לנו עניינים משותפים ונקודות חיבור עם בני הדור הקודם, וכשנגלה אותם, יערב עלינו החיבור והקשר.

על עשו מסופר במדרש, שהיה "צד את אביו" בדיבורים ושאלות כמו: איך מעשרים תבן ומלח? וכד'. חז"ל מציינים אותו לשבח ע"כ. אלו לא שאלות קנטרניות כלל וכלל, מעשרות, הם החלק המקודש במאכל, ועל ידו מתקדש כל האוכל, עשו, בזמן זה שהיה עם אביו, התחבר לנקודת הקודש שבפנימיותו, ומשם עלו וצפו שאלות אלו. כאשר היה עם אביו, לבש בגדי חמודות ושינה צורה – חיצונית ופנימית, ובשל כך חיבב אותו אביו

במאד מאד, והא זכה שהקבר ראשו – החלק המרומם ביותר של האדם – במערת המכפלה, כי הראש והעיקר אצלו, היה החיבור הנכון והמקודש אל אביו. כאשר ננהג בצורה זו, נגלה צדדים מאירים באישיותנו ונזכה לקנות ערכי נצח, אותם נוכל להעביר לדור הבא.

אחת ממחנכות הדור הקודם, הסבירה את הצורך הקריטי בהתחברות אל דורות העבר, ע"מ להמשיך בדרך הישר, על ידי הדגמה מוחשית ומתקבלת על הלב: כאשר אנו משתמשים בסרגל ע"מ להמשיך קו ישר, אם אנחנו רוצות שהקו יהיה ישר באמת, עלינו להצמיד את חלקו העליון לקו הקיים, כך נהיה בטוחים שהמשכו – המשך ישיר ומיושר.

(בימות החול – אפשר להעביר מסר זה בפעילות הדגמה על הלוח ולהזמין בת להמשיך את הקו בעזרת סרגל – תוך מעקב על אופן פעולתה)

כולנו רוצים לזכות לצעוד בשביל האמת והיושר ולא לסטות ממסורת אבותינו הנצחית, העוברת מדור לדור. הדרך היחידה להגיע לכך, היא ע"י היצמדות וחיבור לדמויות מהדור הקודם, שעדיין מסתובבות עמנו, ובמעשיהם ודיבוריהם – מתווים לנו את דרך הישר.

כמה יפה לשמוע מאדם זקן שאומר: "שמעתי מאבי, ששמע מסביו, במסורת שעברה אצלם במשך דורות שלמים..." – וכבר אנו מחוברים ומקושרים עם דורות מרוממים שלפני מאות בשנים!

שלב ט':

פעילות:

כל אחת מספרת דבר מיוחד שקנתה מסביה/סבתה או כל דמות מהדור הקודם בימות החול: כל בת מעצבת עניין ששמעה וקנתה מדמות מהדור הקודם על שמינית בריסטול בעזרת מכשירי כתיבה ופסודת. המנחה הכינה מראש/ מכינה בעזרת חניכות, כותרת לקישוט קיר חדר הפעילות: "זה שקנה חכמה!" – תחתיו יוצמדו היצירות לאחר הצגתם לקבוצה.

שלב י' – סיום:

זקן, אמרו חז"ל, נוטריקון של: זה שקנה חכמה!
באנה נהיה אף אנו ראויים לתואר זה ונעשה כל מאמץ לקנות חכמה ודעת מבעלי הדעת האמיתיים שלצידנו.

היכלי העונג

נספחים:

נספח מס' 1:

עיצוב של דף מערך למעבר בין תחנות
מערך מס' ____

בנות הקבוצה:

-
-
-
-
-

* השהות בכל תחנה - עשר דקות בדיוק!
* בצענה את הוראות כל תחנה - בשלמות!

1. תחנה א'
מיקום:

2. תחנה ב'
מיקום:

3. תחנה ג'
מיקום:

4. תחנה ד'
מיקום:

לעשות 2 גירסאות - אחת לשבת קודש ואחת ליום חול, בימות החול להוסיף:

5. תחנה ה'
מיקום:

נספח מס' 2:

עיצוב ההוראה:
"עליך לאכול את המאכל, עם ידית הכפית בלבד!"

נספח מס' 3:

עיצוב ההוראה:

"עליכן לסיים את ספר התהילים, כאשר אתן יושבות במוקד הקור של החדר מבלי הגנה!"

נספח מס' 4:

עיצוב ההוראה:

"כל אחת משקה את חברתה בתורה, בכוס משקה מלא – בעזרת כפית בלבד, משך חמש דקות לכל היותר"

נספח מס' 5:

"לכל אחת ניתנות חמש דקות לשוחח עם חברתה בנושא הבא. המדברת מתייחסת לבת שיחה כילדה קטנה ממש, וחברתה יכולה להגיב בתנועות ידיים וראש בלבד. לאחר חמש דקות, מחליפים תפקידים!"
הנושא:

(לעצב מספר כרטיסים כולל ההוראה – כמספר הנושאים – בכל כרטיס נושא אחד)

< הצורך הקיומי לחסוך במים בארצנו הקטנה.

< הקושי הכלכלי למול הוצאות החיים המקובלות באזורנו.

< העומס הלימודי.

< תוכניות הסמינר.

נספח מס' 6:

עצוב ההוראה:

"כל בת בתורה, צריכה לצייר במשך חמש דקות ציור מרשים, בעוד חברתה עומדת מאחוריה ובעזרת כפות ידיה, מסתירה ומגלה את עיני המציירת לסירוגין, עד להשלמת הציור"

כל טרחה – תמורת טרחה:

אספרה להלן סיפור-חיים, אשר דומני שאם המסר שבו יקלט – ירווח להרבה משפחות בישראל. ברשותכם אאריך בפרטי-הפרטים – כרקע נחוץ לינפלאותיו שבו, המופיע רק לקראת סופו. ידועה אמרת העולם אשר "אבא אחד יכול לגדל עשרה בנים, ואילו עשרה בנים אינם מסוגלים 'לגדל' אבא אחד". מי שלא טעם את הטעם הלא-קל של "צער גידול הורים" אשר לעת זקנה אין להם את הכוחות והמוחות 'לגדל' את עצמם – לא יבין זאת לעולם. מלבד הקושי הנפשי של בן לראות את אביו במצב הדורש טיפול, יש בכך אינסוף של קשיים נלווים אשר צריך הרבה דעת ותבונה ושפע של יראת שמים טהורה בכדי לעמוד בזאת בכבוד ועוז.

כאשר התאלמן אבא ז"ל, אחר פטירת אמנו ע"ה, חשנו שהתמוטט עליו עולמו באחת; מלבד היותו חולני וחלוש בלאו-הכי, נכפתה עליו בדידות פתאומית אשר קשה היה לו לשאתה. אבא ז"ל היה אדם נכבד, אסטניס ועדין-דעת, אשר הורגל כל ימיו להופעה מכובדת. כלפי חוץ לא הראה מאומה, אך אני, כבן-זקונים, חשתי איך שנפשו הולכת ומתעגמת עליו. מאמר חז"ל "אין האישה מתה אלא לבעלה" (סנהדרין כב) התגלם מולי באופן מוחשי.

בריאותו של אבא החלה להתרופף, בשלב ראשון היה בני הבחור מגיע ללון עמו בלילות, את הארוחות סיפקה לו משפחתי, שהיתה גרה בקרבת-מקום אליו, יחסית לשאר בניו. בחלוף מספר חדשים לא יכול הייתי שלא להבחין כי מצבו של אבא דורש טיפול יותר צמוד וקרוב, וכי לא ניתן עוד להשאיר את אבא הישיש במגורי הבדידות שלו.

עדיין התמהמהתי, כדרך בני אדם אשר אינם עושים היום, משהו שניתן לעשותו מחר.

אלא שקרה מה שקרה ואבא מעד בביתו ונפל ארצה. כשעתיים ישוב היה על הארץ מבלי יכולת לקום, ומי יודע מה היה סוף הסיפור לו לא שמעה השכנה את קריאותיו הנואשות. היה זה עבורי די והותר. התחלתי לשוחח עמו על כך שיש לחשוב על מעבר לבית אחד הילדים.

מלכתחילה היה אבא קצר-רוח מכל עצם הדיבור על העניין, טען שאינו רוצה להכביד על בניו ומוטב לו להיות בביתו שלו, בו מתגורר למעלה מחמישים שנה. קשה לאדם לוותר באחת על הפרטיות שהורגל לה כה רבות. הבהרתי לו כי יקבל חדר פרטי ונוכחותו לא תפריע לאיש; אדרבה, המגורים עמו בצוותא ייחשבו לנו לכבוד וליקר. כל זמן שהוא גר לבדו, אין לנו מנוחה והננו מוטרדים בכל עת לשלומו. בדיעבד הסכים לסכם את השיחה בהבטחה שיחשוב על העניין.

למחרת אמר לי שהחליט לערוך ניסיון של חודשיים מגורים מחוץ לבית, בכדי לראות 'איך זה נראה'. אף אם אבי זכה, בלי עין הרע, לתשעה ילדים נוספים חוץ ממני, היה זה טבעי שאציע את דירתי, אחר שאני הוא זה שהעליתי את העניין. מלבד זאת שכאמור היתה דירתי בקרבת מקום אליו. במובן מסויים קרוב הייתי לנפשו יותר משאר אחי ואחיותי, כבן-זקונים; חשתי שאת שאני יעניק לו – לא יקבל בכל מקום אחר. ביתי גדול ומרווח ב"ה, יש לי אפשרות להעניק לו חדר משלו. עמדנו אז בשלהי חודש אדר. סיכמנו שיגיע אלי לחג הפסח, ומאז ישאר למשך חודשיים.

בצאתי מביתו, אחר הדברים האלה, ידעתי כי נטלתי על-עצמי עול לא-קל של מצוות כיבוד אב. בעמקי ליבי

לא היה לי ספק קל בכך שתקופת ניסיון זו לא תסתיים אחר חודשיים כי אם תתארך על-פני שנים רבות, עד מלאת ימיו ושנותיו לאחר מאה ועשרים. אמת זו ברורה היתה לי ברגע הראשון, אך עם זאת עדיין שכנעתי את עצמי שמדובר כאן על תקופת ניסיון בלבד שבעז"ה נוכל לעמוד בו. התפללתי להשי"ת שנו"ב תהיה עמי בדעה אחת. ידעתי שבהסכמתה תלוי הכל; במובן-מסוים הקושי שלה הוא גדול משלי - הן מחמת כל הטרחה הנגררת והמסתעפת, ובעיקר מחמת שאין זה אביה כי אם חמיה, וההבדל גדול.

זימן לי הקב"ה שעת כושר, בה העליתי את העניין בפניה תחי'. בניגוד לתחזיתי שאצטרך לפתוח מעתה במסע שכנועים, עצומה היתה הפתעתי הגדולה לראותה מסכימה עמי בכל-לב כי אכן זהו הצעד הנכון ביותר המוטל עלינו:

"כולנו נגיע בע"ה לגיל הזה, וכולנו נרצה לא להיות מושלכים לעת זקנה", אמרה, "זימן הקב"ה מצווה גדולה זו לפתחנו ועלינו לאמצה בלב ונפש". את החסד הזה שעשתה עמי בתגובתה זאת, לא אשכח לעולם; חשתי כי אבן נגולה מעל לבי. מעבר לכך - הרגשתי עידוד וכוחות מחודשים.

ישבנו עם הילדים בסעודת שבת, במהלכה גילינו להם בקול נרגש כי עומדים אנו לזכות במצווה גדולה אשר כולנו נהיה שותפים לה. סיפרתי להם על הכבוד הגדול שחלק רבי טרפון לאמו הישישה, הרחבתי בפניהם את הדיבור על סגולת מצווה כבירה זו של כיבוד אב. דברנו על קשייו של אדם מבוגר הרגיל לחיים של שקט, וכי יש לכבוד ולהראות לו בכל הזדמנות כי שמחים אנו בקרבתו.

ילדי לא התלהבו יתר על המידה, הגדולים שבהם לא ששו במיוחד על כך שיאלצו לפנות את החדר הצדדי בבית עבור סבא; קשריהם עם אבי לא היו הדוקים, אבא היה אדם סגור ומופנם מטבעו. הרגשתי בכך שאינם מתלהבים והדבר כאב לי מאד. רק בתי הקטנה החכימה להתלהב, וזו היתה הסוכריה שהמתיקה לי את אותה אכזבה למראה ילדי הבלתי נלהבים. כה קראה בתי בתמימות:

"אבא, כשאתה תהיה זקן וחולה, אחרי שאמא...- אקרא לך לבוא לגור אצלי בבית"...

כאמור, נפתחו החודשיים הללו בימי חג הפסח. במשך החג הגיעו כל בני המשפחה לבקר. בהזדמנויות אלה שוחחתי שוב עם כל אחד מאחי ואחיותי על כך שנכון לרגע זה - אבא נשאר אצלי לתקופה. חלק מהאחים הביעו הערכה מעמקי ליבם, הגדיל אחד הגיסים לומר כי יהיה מוכן להשתתף בכל נטל כספי שיהיה כרוך בעניין.

עד מה מר היה לי לשמוע את אחד מבני המשפחה שטען כי לדעתו העניין אינו כה נחוץ; להיפך - "אדם מבוגר חש טוב יותר בהיותו בסביבתו שלו". בכלל לא היתה דעתו נוחה מכך שהחלטתי על דעת עצמי להעביר את אבא מבלי לשתף בהתלבטויות את שאר האחים. כל מילה מדבריו הכו על ליבי באגרופים, נשכתי שפתיים ולא אמרתי את שצעק לבי בתוכי: "איך אינך מתבייש לדבר כך אלי? הרי אני הוא זה שעושה כאן את מלאכת כולם, היכן ההערכה שלך?"

בקיצור - כל אחד הגיב בדרכו שלו, אחד עודד יותר, האחר הסתפק באמירה כי מסכים הוא וכי מבחינתו אין בעיה... הצד השווה שבכולם שאיש לא הציע את ביתו שלו לארח את אבא אחר אותם חודשיים... הבנתי מרוב התגובות משפט אחד: "כל הכבוד שנטלת על עצמך עול זה, עלה והצלח עמו". חיפשתי לשמוע מכולם משפט עידוד כמו: "אנחנו איתך, אתה לא לבד", אך לא

שמעתי ברורות מכולם כי אם מחלקם. זה דרכו של יצר: להכביד על הלב בעובדה שחמשה לא התלהבו, על אף שהאחרים התלהבו מאד. להראות תמיד את חצי הכוס הריקה ולא את זו המלאה...

'אסרו חג פסח' היה יום המגורים הראשון של אבא בביתי, אחר ימי החג. בבוקר יום זה אני קם ומוצא את עצמי מאוכזב עד לשד נשמתי מהימצאותו של אבא בביתי. גרמה לכך תגובתה הצוננת של שאר אחי, גם תגובת ילדי היתה קרירה מידי לטעמי, חשתי כי עושה אני עמם עוול בכך שאני כופה עליהם את המגורים עם אבי.

פתאום כבר לא הייתי שלם בלבי עם הצעד הזה. יסרתי את עצמי על מה ולמה הייתי פזיז-החלטה, הרי יכול הייתי להודיע את עניין חולשתו של אבא לכל בני המשפחה ולהיות כמו כולם; על מה נטלתי עטרה לראשי, הרובצת עלי בכל כובדה מעתה לאורך תקופה שאת סופה איני יודע...

היצר הרע הטביל את מוחי ולבי באגם של מרירות לאורך כל היסרו חגי של אותה שנה, ישבתי בעבודה כשראשי בל עמי, צר היה לי שכך נראה היום הראשון עם אבא.

בשובי מהעבודה שהה אבי בבית הכנסת הסמוך, גם הילדים לא היו בבית, היתה זו הזדמנות עבורי לשתף את נו"ב בכל אשר העיק על לבי משך אותו יום. פרקתי משא-לבי מתוך כאב ותסכול עצמי שלא הייתי רגיל אליו מעודי. שוב היתה זו היא שנשלחה ממרום לעודדני:

"עצת יצר היא זו", אמרה, "אם קבלנו על עצמנו משהו - הבה נעשה זאת בשמחה. לרגע לא חשבנו שזה יהיה קל. זכור כי לא עשינו זאת כדי לקבל הערכה של מישהו, ולא החלטנו על כך בכדי לקבל עידוד מאחיק; את טובת אביך ביקשנו והיא זו שצריכה לעמוד לנגד עינינו".

תמהתי בלבי על תעצומות הנפש הללו הנובעות בה - שכה הייתי זקוק להם; נזכרתי בידוע לי זה מכבר, אשר בילדותה היה אביה מטפל במסירות רבה באביו, שהתגורר בביתו במשך שנים. שיערתי כי חינוך זה השתרש במוחה, והוא שגורם לה לאיתנות-דעתה בנידון. "אני שמחה שדווקא אנחנו זכינו לבצע פעולה חינוכית זו, שאין גדולה הימנה לתועלת ילדינו", אמרה.

חשתי כי שב אני לעצמי אט אט וכי מוחי מתפכח מהערפול שלפת אותו. באותם רגעים נשמע קולו של אבא פותח את הדלת. אצתי לעברו בפנים מאירות ובהקלה גדולה; קידמתי אותו בכבוד ובשמחת-פנים, נהיית לראות כי הוא שבע-רצון. סיפר לי על כך שהזמינוהו להשתלב בשיעור 'דף היומי' בביהכ"ס, וכי שמח לגלות כמה מכרים המתפללים אף הם בבית כנסת זה. אבא סעד את לבו בארוחת ערב עם הילדים, האווירה היתה נעימה מאד.

הדא הוא דכתיב "חכמות נשים בנתה ביתה".

הארכת בתיאור יום זה במחיצתו של אבא, כי הוא רק היה מדגם לאשר אירע בהמשך; מורדותיהן ועליותיהן של תחושות כאלה המשיכו לפקדנו מאז מידי פעם. לעתים שוב היה זה אני שזקוק הייתי לחיזוק, בפרט אחר שנתקלתי במה שנראה היה לי כחוסר הערכה מצד משפחתי. והיו גם הרבה רגעים ששמעתי בהם מנו"ב כי אינה מסוגלת עוד להמשיך. סייע לנו הקב"ה ברחמי לשאוב עידוד בכל עת ממעיינותיו המבורכים ולהמשיך את תקופת הניסיון של החודשיים על-פני שבע שנים (!).

אבא אהב מאד את ביתי החמים ואת היחס הנעים שקיבל בו. אחר חודשיים לא קשה היה לשכנעו להמשיך לעת-עתה את השהייה בביתי. השינוי הזה הזליף עליו מין רעננות מחודשת, גרם לו לקרן אור בחולשות הזיקנה שסבל מהם. מיששתי בעליל את ההקלה שאני גורם לו. עם הזמן, ואציין כי תבונתה שלה גרמה לכך, השתלב אבא בחיי הבית להפליא, עד כי היה לחלק מהחיים שלנו. אבא עדיין העסיק את עצמו בכל מיני עניינים, את סדר יומו ניהל בעצמו ועל אף קשיים פה ושם נקלט יפה באווירת הבית והילדים. כך התנהלו העניינים במשך שנה, עד חג הפסח של השנה הבאה.

מאז ואילך הלכה בריאותו של אבא והתדרדרה; זה לא קרה ביום אחד, אך מחוש כאן ותלונות על כאבים שם, כשמידי פעם אני נבון לראותו מטושטש מאד - כל אלה הביאו אותנו לגלות על רמת הסוכר הגבוהה שבדמו,

מלבד מרעין בישין אחרים שסבל מהם. ביקורנו אצל הרופא הלכו ותכפו, אלה גרמו לי חיסורים בני שעות ממקום עבודתי.

בשלבם ראשונים עוד הייתי נעזר באחד מאחי או אחיותי, אשר התנדבו לבוא לקחתו לרופא. אך הבחנתי כי אבא מעדיף שאני הוא זה שיצטרף אליו; טען כי אני מבין יותר ברפואתו, ויכול יותר לעקוב אחר מתן התרופות וכו'. השתדלתי לכבד את רצונו זה, ראיתי עד מה מפוחד הוא מהעתיד לבוא עליו. גליתי שאני המשענת שלו – כתינוק שנשען על אמו היתה נפשו של אבא נשענת עלי. לא אמר לי זאת, אך לא הייתי טיפש מכדי לא להבין את זה.

כשהיה הדבר אפשרי הייתי עוזב הכל למשך שעות ונוסע עמו. לפני נסיעות כאלה היתה זוג' לוחשת לי הדרכה, כגון: "תראה לו שאתה נהנה לנסוע איתו". אכן, במהלך הנסיעות וההמתנה לרופאים, עת היה אבא מזכיר לי כמה וכמה פעמים: "הרי אתה מהפסיד עבודה... ", הייתי מרגיעו שמוכן אני להפסיד עוד ועוד ובלבד לשהות במחיצתו וליהנות מאמרי פיו. או אז היו עיניו קורנות, שח לי מאמרותיו על פרשת-השבוע ומהגיגיו על החיים. דברים שכבר שמעתי ממנו עשרות פעמים, וששתי עמם בחדר ההמתנה לרופאו – כבפעם הראשונה. עם הזמן החל אבא הולך ונחלש, מבלי שתהיה לכך סיבה ברורה זולת הזקנה שזכה בה. קשה היה לו מאד לבצע בעצמו הרבה דברים מינימליים, לעתים אף איבד את השליטה על עצמו, ברוב חולשתו. כאן עמדנו בין הפטיש לסדן; בין הטיפול בו החייב להיעשות בפני הילדים – ככל שהעניין לא נעים, לבין השמירה על כבודו וההגנה העקבית על ההערכה אליו, כראש המשפחה.

הכואב מכל היה שאבא הבחין היטב בכך שהימצאותו בבית מתחילה להקשות עלינו, היה זה נורא לראותו כה חסר אונים מול עצמו. כאשר היה קורה מצידו – היה מחוויר מבושה. הייתי אומר לו: "אבא, לא נורא, לא קרה כלום"; ניסיתי לעודדו ולהעלות חיוך על מבע פניו האומלל, "הרי זה מה שאתה עשית לי כשהייתי תינוק" – אך אבא לא מצא מלים בפיו, רק שתק או עשה עצמו לפתע כנרדם. "דבר אחד אני מבקש", התחנן בפני לא-אחת, "רק לא מושב-זקנים, רק לא "בית אבות". ואני הייתי מבטיח לו נאמנה כי לא אוותר עליו לעולם...

שעות קשות החלו לפקוד את מעוני, קשות לכולנו, ולעתים היה זה עובר את סף היכולת: "אבא", התפרץ בני בפני, אחר שנאלצנו פעם לקרוא לרופא באמצע סעודת שבת, "אני לא רוצה שסבא יהיה כאן". הוא רק אמר בקול את מה שאחיו ואחיותיו חשבו. הסברנו לילדים שגם לנו זה לא קל, אך זהו רצון השי"ת. מה שהוסיף על הקושי שאבא בסגור-נפשו לא היה טיפוס היכול להיפתח בפני ילדיו ולהודות להם; לעתים היה הרושם נראה כי להיפך, אינו מרוצה ולא טוב לו. עובדה זו הקשתה עלינו מאד, לא ידענו אם טוב לו אם לא. הייתי נושך את שפתי, שומע בהכנעה ומשתדל לדפדף אל דף חדש. ילדי למדו ממני כיצד עושים כך פעם אחר פעם, שנה אחר שנה.

מאידיך – היו גם רגעים יפים. לא אשכח אשר פעם בערב שבת, אחר שרחצתי את אבא והלבשתיו לכבוד שבת, הושבתיו בראש השולחן עם כל המכשירים הנלווים, נעבעך, ופתחתי לפניו חומש. הגשתי לו כוס תה ועוגה ואת לבי מילאה שמחה של מצווה. אמרתי לו כי אני כה שמח ומאושר שב"ה הוא כאן איתנו, איזו זכות היא עבורנו.

ואז, ברגעים אלה, הרים אבי אצבע רוטטת לעבר בני הבחור, בקול רועד אמר לו: "ראה בחור'ל, ככה מתנהגים". להתרגשותי אז לא היה גבול. היתה דקה זו פיצוי נהדר עבור שעות קשות אחרות, כאשר אבא לא היה צלול ודימה לחשוב על יום רביעי כי שבת הוא, והחל גוער בבתי שהפעילה טייפ; או כאשר אחר רחצה – שוב נשפך

היה המרק ונשמט עליו ועל המפה, והיה עלינו שוב להחליף הכל כשפיו של אבא מלא טרוניה. ויש אשר מתרגז היה על אחד הילדים, נוזף בו בקול זזועם על משובת-נעוריו מתוך צעקות ונפנופי אצבעות. לא ידעתי ברגעים כאלה למי משלושתנו יותר קשה עכשיו - לאבי, לי, או לבני הנזף. לחוב, לאחר מעשה כזה, יוצא הייתי עם בני או בתי הנזופים אל המרפסת, מפייס את דעתם ויורד עמם לקוצר רוחו של סבא, מבהיר להם עד מה קשים חייו, כה קשה ומר לו.

לפעמים אחר הסעודה היתה אחת המשפחות של אחי או אחיותי מגיעה לאבא. הכל היה כה נעים וטוב, איש מהם לא שיער ולא הרהר על כך שבמהלך הסעודה החלפתי שלוש פעמים את המפה, וכי ילדי לא הצליחו להחדיר באזני מילה אחת מהמסופר להם בחיידר - עקב זאת שאבא המטושטש לא חדל לדבר ולדבר... לעתים כה רציתי שבעת הימצאם אצלי יקרה הדבר שוב; שיראו, שיעריכו, שמישהו יציע להוציא את אבא אל ביתו לשבוע ימים, בכדי שנוכל להתאוורר קמעא מהעול הכבד הזה...

יודע אני שאת קלון-מידותי מעביר אני בזאת, אך כוונתי להראות בכך את הטעם המר שצץ מידי פעם על הנשמה, ושמאד הכביד על כולנו - מלבד על שאר אחי ואחיותי, אשר בעצם אמורים להיות שותפים לעול זה בדיוק כמוני... אומר בפה מלא, ציפיתי למילה טובה, רציתי שזוגתי תשמע ממישהו מחמאה על כך שאבא מוחזק בביתי כמלך, כרבי.

עוד דקה נעימה זכורה לי. מאז שאבא הגיע אלינו נהגה נוי"ב מידי ליל שבת להביא אליו את כל ילדי למגדול ועד עולל, שיניח ידו עליהם ויברך את כל אחד ואחת מהם, תוך שהיא מבקשת ממנו שיעתיר כי יגדלו הילדים לשם ולתפארת.

לעת אחת השבתות אשר אבא היה חלוש ולא היה בכוחו לבוא עמנו לבית הכנסת - היתה רוחו מאד מדוכדכת. בהגיע הילדים לקבלת הברכה כה התעודד מהכבוד הזה, מתוך חולשתו החלו נוצצות דמעות בעיניו והוא קרא בקול: "אני מברך אתכם, שהם ינהגו כלפיכם - כפי שהינכם נוהגים כלפיי".

משפטים אלה לא נשמעו מפיו כמעט, כה שמחתי לשמעם, כה מרוצה הייתי כי ילדי שמעוהו אומר כך. ברגעים אלה הייתי המאושר באדם, חשתי שזכיתי במצווה כבירה שלא הייתי מחליפה בעד כל הון. כשהייתי רואה את אבא יושב על כסאו הנאה, רחוף נקי ונינוח, ומאזין בהנאה לקלטת 'קול הדף', כשמידי פעם גומע מהתה וטועם מהעוגה המיוחדת, חסרת הסוכר, שהכינו במיוחד עבורו -

הייתי עומד בצד ומהרהר: "היכן היה זוכה לכל זה לו היה נמצא בין עשרות ישישים במוסד סיעודי כלשהו". יודע אני שיש והישיש נמצא במצב שפשוט כבר לא יתכן להחזיקו עוד בבית. עוד יודע אני שיש בתים אשר העניין לא מתאפשר מסיבות אחרות התלויות בבית - ואין עליהם כל תלונה ודרישה - אך תודתי נתונה היתה להקב"ה על שמשתי הבחינות האמורות, התאפשר הדבר במקרה של אבי.

באחד הרגעים היפים הללו, קמה בלבי החלטה עזה כי מסלק אני כל טרוניה מלבי על משפחתי. אדרבה - שמח אני מכך שמצווה זו נזדמנה דווקא לידי, ומעתה לא אוותר עליה. שוחחתי על כך עם נוי"ב, והצהרתי בפניה כי מעתה אין עוד דיבורים של תמיהה על קרירותם של בני המשפחה וכי אנחנו מאושרים על כל העניין וחפצים במצווה זו על אף קשייה. נטלתי אז עט ודף ורשמתי לעצמי, בכוחות נפש מחודשים, כי "מוחל אני בלב שלם על העבר ומתחרט על כל טרוניה שעלתה על פי ולבי, ומעתה הריני שש ושמח לקיים את מצוות ה' שציווני על כיבוד אב". טמנתי פתקא זו בכיס פנקסי. (אגב: שמורה היא עמדי עד היום, כאוצר היא לי.)

ניסו אותי משמים תקופה קצרה לאחר מכן, אם אכן אני 'שש ושמח'. היה זה כאשר ב"ה הגיעה בכורתי תחיי לפרק 'האישה נקנית', ואמור הייתי לערוך 'ווארט' ולשתות 'לחיים' בביתי. שבעים ושבע פעמים הפכתי בדעתי שמא עלי לערוך את השמחה מחוץ לבית, אלא שידעתי היטב כי אבא יבין בדיוק מדוע לא חגגתי את ה'ווארט'

בבית, רק מחמת זאת הכל נחגג בבית. בעיצומה של השמחה, באחד הרגעים הכי 'שבירים' נכנס אבא לחדר והתעקש משום מה לבחון את החתן, ו... את המחותן. פשוט לא הרפה מהם. חשתי שדמי מציף את מוחי מבושה. הלכתי למטבח, תקעתי ראשי בפריזידר והתחננתי לרבוני שיעשה למען כבוד המשפחה וישקיט את אבא הנרגש. לרגע פניתי למגירה להביא את פנקס הטלפונים שלי, באותו רגע נתקלו ידי בפתק מקופל שהיה מונח שם, בו כתבתי אך לפני שבועיים: "...ומעתה הריני שש ושמח לקיים את מצוות ה' שציווני על כיבוד אב". הפתק הזה לגלג עלי באותו רגע, כאומר - 'עכשיו בא נראה אותך שש ושמח'.

אזרתי כוחות, חזרתי אל הסלון וליטפתי את כתפו של אבא, תוך שאני אומר בקול למחותני החדש ולבנו חתני הנבוק:

"הידעתם איזו זכות יש לכם שאבא שיחי' יושב איתנו כאן? אני זוכה לזאת יום ויום ואין לי עונג גדול מכך, אשריכם שאתם זוכים לכך עתה". מזגתי 'לחיים' וביקשתי מאבא שייספר מעט על המשפחה. אם לא די היה, נשמטה כוסית ה'לחיים' באותו רגע מידי הרועדות על המפה החגיגית... המשכתי לשוחח בשמחה על ייחוסו של אבא בכוחות לא-לי - כאילו לא קרה כלום, תוך כדי כך נקיתי את הטעון ניקוי, אך מתוך שלוה. בלבי בערה סערה, אך שמרתי על דממה חיצונית. (לימים שמעה בתי שתחי' מבעלה הצעיר, אשר הכבוד הגדול שנחל אבי בשעת היווארט' הרשים את אביו עד עמקי נשמתו ולא יכול היה להירגע מכך תקופה ארוכה.)

ברגע-מבין זה נכנס אחי לאחל מזל-טוב, הסמיק למראה הבלתי-נעים והבחין על מראה פני כי אני על סף דמעות. למחרת טלפן אלי אח זה והודיע לי חד משמעית כי מעוניין לקחת את אבא לביתו לתקופה של שבועיים. תתפלאו לשמוע, סירבתי לשמוע על כך, ידעתי שטוב עבור אבא להישאר בביתי, אחר שהורגל אליו. אם עמדתי בזה עד עתה - יסייע לי השיי' בהמשך.

דומה שהארכתי די בתיאורים, אך אין זה אלא שמץ קל מאותו אוקיינוס של קשיים, אשר לא ציטטתי הימנו כמעט מאומה ואת רובו אי אפשר להעביר. דליתי רק שביבי קושי מפה ושם שעלו בזיכרוני עתה, בכדי לסבר מעט את האוזן. מאידך, בקשתתי עם זאת להעביר על השמחה שהיתה מנת חלקנו בקיום המצווה, מפעם לפעם, ואשר היא החזיקה אותנו ברגעים לא קלים.

את רוב רובם של השנתיים האחרונות לחיי עשה אבא בבתי חולים ובמוסדות שיקום. במשך שנתיים אלה עשיתי עמו ימים שלימים בהמתנה מורטת עצבים ליציאתו מניתוח ובשהייה עמו בלילות. בין לבין עוד היה שב לביתי, כשכולו שבר כלי ומאד מטושטש. היו אלה שנתיים קשות מאד מבחינת הטרחה הגדולה שהן דרשו מאיתנו, כמעט כל לילה היה אבא קורא לי פעמיים או שלוש לבוא לסייע לו, כבר הורגלתי לכך. במשך הימים היתה לי עבודה רבה לסייע לו, המפרכת את הגוף והנפש גם יחד. בית עם ילדים היה לי אז, עמדתי בין חתונה לחתונה, משרד עסקים גדול עמד תחת ניהולי - אך עבד הייתי לאבא מארי, בעבודה קשה תמידית.

אדם מבוגר במידה מסוימת כמוהו כתינוק רך; קר לו גם כשלק לא קר; הוא מרבה לחשוש ולפחד, גם מדברים שבעצם אתה אינך מפחד; קשה לו לשלוט על עצמו בהרבה דברים כעולל רך, ומאד קשה לו לבטא את עצמו. אלא שהזקן שונה מהתינוק בשני דברים, אשר בעטיים קשה לו יותר מהתינוק: הראשון - שמבין הוא את הכל, אף כאשר נראה שאינו מבין מאומה, וזה קורע את הלב להזדהות עם מה שהוא מרגיש. השני - שבעוד שלתינוק יש את התמיכה של הוריו לידו, המוכנים ברוב אהבתם אליו לכל טרחה עבורו, לזקן אין את זה. מלבד כל העמל הפיזי עם אבא - היה עמלי גם במישור הנפשי; לכבד אותו, להראות לו כי לא פגה הערכתתי כלפיו במלא נימה, לבקש ממנו 'טובות' כהנה וכהנה למען יחוש עצמו כי שווה הוא.

היו רגעים שחשבתי כי אולי הגיע הרגע להיעזר בבית אבות או בעוזר שיבוא לסייע לנו - אך תמיד אמרתי

לעצמי "אם הגענו עד לכאן, הבה נמשיך את המצווה". מה עוד שאחרי ככלות הכל אבא ידע את המתחולל סביבו, וידעתי עד מה נרתע הוא מכגון-דא.

מה אומר לכם? עול תמידי הוא זה; יום-כיפור כתשעה באב, פסח כסוכות, ברגעי לחץ וברגעי נחת – תמיד תמיד 'לאחוז ראשי' אם הכל נעשה, אם נלקחו התרופות, אם מרגיש עצמו בטוב. כמעט לא השתתפתי בשמחות בתקופה ההיא, לפני כל פגישה או שמחה שערכתי בבית – היו לי אין-קץ שיקולים, רבץ עלי עול קבוע שעד לאחר שסר ממני – לא ידעתי עד מה כבד היה.

באחד הבקרים של חול המועד פסח, עם סיום שבע שנים ששהה אבא בביתי, בעודי מאכילו בכפית את ארוחת הבוקר – שבק לפתע חיים לכל חי, בחדרו אשר בביתי. הזמנתי אמבולנס בשקט, בלבי ידעתי מיד כי אבא כבר איננו. עד שהגיע האמבולנס נאזרתי בקור-רוח שחנן אותי השי"ת מאוצר בינה שלו: נכנסתי לשכן והסברתי לו את שקרה, בקשתי ממנו להזמין לביתו את בני ובנותי לשחק במשהו מעניין, ולארגן ששכנה מלמעלה תזמין מיד את נוי"ב לסייע לה במשהו, בידועי את סיוטה הגדול מרגע זה...

כשהבית התרוקן נעלתי את הדלת, קראתי במהירות לגיסי, שזכרתי את מספר הטלפון שלו על-פה, והתפללתי להשי"ת שיהא עמי לעת כזאת...

במהלך עשרים הדקות הבאות כבר הובל אבא ז"ל עם האמבולנס לבית הלוויות, מלווה בגיסי; עלי מוטל היה לקרוא לנווי"ב מלמעלה, לספר לה בזהירות על כך שאבא הלך ולא יחזור עוד, (ולהרגיעה כי כבר איננו כאן); לספר איכשהו לבני ובנותי שסבא נפטר, (אבא, מה זה 'נפטר'?...), אף אם עד לפני שעה עוד ראוהו על מיטתו; להתארגן איכשהו להודיע למשפחה, שמישהו יקח עתה את הענינים לידיים. במשך אותו יום מר, זכיתי להרבה סיעתא דשמיא לנהל את הכל מתוך כאב רגוע ועצור, ולא להתפרץ על אף אחד.

במהלך הישבעה, שישבו (כמובן, איך לא?...), בביתי, הרעיפו אחי ואחיותי על ראשי שפע של הוקרה על הטיפול המסור באבא ז"ל. קיבלתי את הכל ברוח טובה, לא בירכתי אף אחד מהם ב'בוקר טוב' ציני, גם בלבי הייתי מאד שלם אם עצמי. במבט לאחור יכול הייתי להודות להשי"ת על שזיכני בכך. ימי הישבעה חלפו, סידרתי את כל חפציו של אבא תוך שאני חש כי פרק חשוב מאד נחתם בחיי.

כן, קוראים יקרים. לא טעיתם, אינכם קוראים עתה 'זיכרון להולכים' אלא 'נפלאותיו של הקב"ה לבני אדם'. כבר אספר לכם:

בערך שלושה חדשים אחר פטירתו של אבא ע"ה, מצאתי עצמי יושב באסיפת-הורים מול המחנך של בני, מלמד וותיק מסור ומומחה, המספר לי ב"ה על התקדמותו בלימודים, ותוך כדי כך מפתיעני בספרו לי על תופעה היפראקטיבית מסוימת הפוקדת את בני ומפריעה לו, וכי יש פלוני בירושלים המומחה לייעץ בנושא זה.

אינני 'מבין' גדול בנושאים אלה, שאלתי והתייעצתי ואכן כך הורו לי. מצאתי את הזמן הפנוי והגעתי לקבלת הייעוץ. בעודי מתרווח על ספסלי ההמתנה, בעת שיחתו של הפדגוג עם בני, חלפה במוחי מחשבה: "לו היה אבא חי, היכן היה לי את הזמן הפנוי הזה לשבת כאן; מה הייתי עושה לו הייתי מתוודע לבעיה זו של בני בעוד אבא נתון לטיפול...".

בהזדמנות קרובה מצאתי את עצמי מהרהר במחשבה זו פעם נוספת:

היה זה כאשר נסעתי עם בתי למכון רפואי מסויים לשם טיפול שיניים סבוך. בעודי מחכה בחוץ במהלך הטיפול, נתבקשתי למלא טופס מטעם המרפאה ולציין בו מתי הפעם הקודמת בו טופל מישהו מהמשפחה במרפאה זו. לא הצלחתי להיזכר, במעורפל זכרתי איכשהו כי הייתי במרפאה זו לפני שנים רבות כמה פעמים עם ילדי, אשר בחלקם הינם נשואים כבר – אך מעבר לכך לא זכרתי מאומה.

בהגישי את הטופס, העלתה הפקידה על הצג את מועד ביקורי האחרון, שהיה לפני כשבע שנים. "מעניין", מעירה לי הפקידה תוך כדי כך, "עד לפני כשבע שנים היו ביקוריכם כאן תכופים מאד; הבן עשה כאן 'פלטת' ליישור שיניים, הבת עברה כאן כמה טיפולי שורש, זוגתך עברה עקירת שן כתר, עוד ילד עבר בדיקות. במהלך שבע השנים האחרונות איני רואה כאן אף ביקור אחד", סיימה. כדברי נבואה נשמעו לי דבריה, וכי אזכור מה התחולל בשיניים של ילדי בשבע השנים האחרונות, הרי בהן שהיתי עם האבא בכל עת, היכן היה לי כסף וזמן לכתרים ופלטות וכל היתר.

בפעם השלישית היה זה בשנה שעברה, תוך שנתיים לפטירתו של אבא, כאשר לצורך שידוך אחד מצאצאי – היה עלי לטוס לחו"ל ליומיים עם נוו"ב. טרדתי בעסק עבודתי גברו מאד בתקופה האחרונה, מלבד כמה וכמה טרדות בית שהרימו ראש פתאום לאחר פטירתו של אבא; כמעט והודעתי שנכון לעכשיו אין לי את היומיים הדרושים לטיסה זו. ברגע האחרון ממש, מהרגע להרגע, החלטתי כי קמים ונוסעים מיום חמישי עד מוצאי שבת.

על מושב המטוס, כך בין שמים לארץ, לפתה את מוחי אותה מחשבה: "לו היה אבא חי כיום, היכן היה לי את הזמן לטיסה זו?".

נזכרתי בבני הגדול שנישא אף הוא לבת חו"ל בחייו של אבא, אשר כל ההליכים מהחל ועד כלה התנהלו רק בארה"ק, מבלי שמישהו יעז להציע לי לעזוב את הארץ ולקום לנסיעה לחו"ל. חותן-בני החליט שיבוא לגמר השידוך לארה"ק מבלי שיעלה על דעתי כלל שמא אני הוא זה שיעשה את הנסיעה. עד מה מעניין שעכשיו שונים הם פני הדברים. ממחשבה למחשבה שם אני לב לכך שבעצם לו היה אבא חי, בכלל לא היה לי את הפנאי לכל טרדות הפרנסה המעסיקים אותי כיום מבוקר עד ערב; הרי היום יושב אני בעבודה כבר בשמונה וחצי בבוקר, בה בשעה שעד פטירתו של אבא לא הייתי עוזב את הבית עד עשר לפחות, כאשר היה עלי לחכות שיתעורר, לנקותו ולהאכילו, להניח לו תפילין ולסייע לו להתפלל, להובילו למועדון-קשישים סמוך ולוודא כי הכל בסדר.

כיום איני מוצא את עצמי מרחב טרדה, פשוטו כמשמעו; עול השאת הילדים והמימון הדרוש לכך – משעבד את כל כולי מבלי לתת לי הפוגה כמעט; ראשי ורובי בפרוייקטים חדשים אשר אני מנהלם, אין לי פנאי לחשוב כמעט על עצמי. היכן היו כל אלה בשבע השנים האחרונות? רק עתה שמת לי לב שבעקפיין המשרד שלי לא נטל על עצמו פרויקטים שידרשו ממני כוחות יתר, עקב זאת שידעתי כי אני מוגבל וכי עלי לטפל באבא ללא הפרעה. היתה זו ידיעה תת-הכרתית, שגרמה לי להיות פחות טרוד בעבודה, ויותר פנוי לעבודת כיבוד אבי. מרגע זה ואילך התחלתי לתת את הדעת לכך, שהרבה דברים המעסיקים אותי כיום – החל מענייני הבית וחינוך הילדים, המשך באינספור סידורי-עסקים הקשורים לעבודתי, וכלה בכל טרחות השאת הילדים – פשוט לא היו קיימים כלל בתקופה האחרונה. יכול הייתי למלא כאן עמודים נוספים של אינסוף טרחות שהינם מנת חלקי כיום, אשר במהלך שבע השנים פשוט נבלעו כלא היו. ולא שלא הייתי שליח לפרנס משפחה בשבעת השנים הללו, ולא שלא חיתנתי ילדים בתקופה זו, ולא שלא ניהלתי משרד לאורך כל תקופה זו – אך כל אלה על אף קיומם לא הכבידו עלי במשך השנים של הטיפול באבא; משל עמד מישהו לצדי וניהל עבורי את כל העניינים התלויים בי, בכדי שאהיה פנוי לטפל באבי.

נוכחתי מאז לראות בעליל, והוספתי מאז לראות זאת בכל עת, כי עם הטרחה שהיתה כרוכה באבי, שהביא עלי הקב"ה – נטל ממני הרבה טרחות אחרות. היתה הטרחה הגדולה עם אבא תמורת טרחות אחרות בכל העניינים, אשר עם פטירתו שבו להטריחני.

המחשבה הזאת לא מרפה ממני, בכל צעד ושעל אני ממשש את הפלא הגדול – איך הרבה עניינים סודרו מבלי

שאתן עליהם את הדעת. רק לאחרונה נודע לי כי גם אחד מבני היותר-גדולים סבל מבעיה דומה של קשיי למידה וחוסר קשב במשך שנים. אף שמשנתך הייתי בקביעות באסיפות-הורים - מעולם לא שמעתי על כך, וב"ה הבעיה הסתדרה מאליה עם הזמן, מבלי שאטרח ואשלם עליהם, עקב תשומת ליבו של מלמד שהתאים את עצמו לתסיסות בני. לא ידעתי מאומה על כך, הקב"ה לא רצה שאדע ואטרח עבור זאת, נטל ממני טרחה זו עקב טרחה אחרת שהייתי עסוק בה. הוא יתברך הסדיר את העניין בכבודו ובעצמו, על הצד הטוב ביותר.

*

בכדי לוודא אם הכלל 'טרחה תמורת טרחה' נכון ואמיתי, שוחחתי על כך בהזדמנות עם אדם נכבד שאני קרוב אליו. שחתי בפניו בהתפעלות על תגליתי המעניינת שהקב"ה נטל ממני עול כבד במהלך השנים שהייתי עם אבא. הלה אמר לי כי אין ספק בכך, וכי רואים זאת בחוש במהלך החיים אשר כל טרחה הנכפית על האדם - הרי היא תמורת טרחה אחרת. בהזדמנות זו סיפר לי סיפור מדהים, מ'נפלאות ה' לבני אדם', על אחיו, מנהל מוסד עסוק מאד, אשר הרכב שלו היה 'תקוע' במוסך עקב תיקון, כך שנאלץ לעשות נסיעה בינעירונית ב'חאפרי' בלתי מזהה.

בחוסר הרגלו לנסיעות מסוג זה, ירד מהרכב כשהוא משאיר את תיקו האישי, 'מזוודת המנהלים' שנשא עמו, במטען הטנדר. עד ששם לב לכל המתחולל - כבר היה הטנדר רחוק מן העין... נקל לשער את הרגשתו: לפניו יום פגישות בעיר הרחוקה מביתו, אנוס הוא מעתה 'לבזבז' יום שלם על חיפוש ומרדף נואש אחר התיק הגדוש במסמכים חשובים, שבו שוכנים כבוד גם ארנק מלא ופנקסי צ'קים שלא שלו. למרבה המזל גם המכשיר הסלולארי הנייד נח בלתי זמין בתיק האבוד, כך שאת כל המרדף אנוס היה לבצע מטלפונים ופלפונים שאינם שלו. דרכם גם הודיע בביתו על כך שלא יהיה זמין בשעות הקרובות, כך גם הודיע על ביטול כל הפגישות.

לפנות ערב, אחר שעות ארוכות של 'הפיכת עולמות' שאף עלתה לו כספים רבים, מצא את עצמו תשוש ומדוכדך עם התיק בידו. מאחוריו יום עבודה מבוזבז, מבלי לטפל באף אחד מהענינים הדחופים שעמדו על סדר היום. כמעט לא אכל מאומה במשך היום. "האח, לו לא הייתי שוכח את התיק - הכל נראה היה אחרת", חשב, "אדם אינו יכול לתכנן את יומו, רבות מחשבות ועצת ה'". בדרך הביתה, בעודו מתיישב באוטובוס כשהתיק המיוחל בידו, לקח את המכשיר הסלולארי בידו והחל לשמוע את ההודעות הרבות שנתקבלו במשיבון הקולי. עד מה המום היה למשמע אוזן, דבקה לשונו לחיכו מפחד והוא התחיל להעביר הודעה אחר הודעה כמטורף:

"שלום", בקע הקול מההודעה הקולית, "מדבר שמחה כהן, הרבי של זאבי שלכם. אני מדבר מפלאפון בעיצומו של טיול עם הכיתה. אנא צור קשר עמי בדחיפות במספר...".

הודעה מספר שתיים: "שלום, שוב שמחה כהן, העניין לא פשוט, אנא צור קשר עמי במספר...". הקול היה מבוהל ורועד.

הודעה מס' שלוש:

"שלום, שוב שמחה כהן. אין לי ברירה כי אם להודיע בצורה זו. יצאנו הבוקר לטיול עם הכיתה בהרים, למרבה הצער שמנו לב לפתע שזאבי נעלם. זה כשעתיים וחצי שאנו סורקים את השטח לאורך ולרוחב ואין זכר לילד. אין לנו מושג מה קורה. לא רצינו להודיע ולהבהיל בבית. לעת עתה המשטרה כאן, ואנו מצפים לבשורות טובות. אנא צור קשר במספר...".

הודעה מספר ארבע:

"אדון", בקע קול נוקשה, "כאן עוזי מהמשטרה. הבן שלך נמצא אחר כשלוש שעות חיפושים, שרוע בשוחה צדדית, פצוע קל אחר נפילה, כנראה היה מעולף וסובל גם מהתייבשות והלם. הוא הובל לבית חולים קרוב עם מורו, שמחה כהן, אשר מספר הפלפון שלו... היה בקשר".

הודעה מספר חמש:

"שלום, כאן שמחה כהן, אנחנו בבית חולים איקס. זאבי כאן, חי וקיים ברוך השם. עקב נפילה מעד ונקע את רגלו. קיבל טיפול נאה ומקבל נוזלים דרך הווריד למשך מספר שעות. ברוך השם הכל בסדר, היה בקשר במספר פלפון... עדיין לא הודענו בביתך כלום, כדי שלא להבהיל. יתכן שנשתחרר בעוד כמה שעות".

הודעה מספר שש:

"אבא, זה זאבי. הכל בסדר, היה לי נס גדול היום. אני בדרך הביתה במכונית 'ספיישלי' עם הרבי שלי. צלצלתי לעכשיו לאמא לספר לה כדי שלא תיבהל. שמעתי ממנה על התיק שנאבד. שלום".

הודעה מספר שבע:

"אבא", בקע קולה הנרגש של זוגי, "היכן אתה? מה קורה? יש חדשות מרעישות עם זאבי. ברוך השם הכל בסדר. צור קשר בהקדם האפשרי".

"עד כאן הסיפור", שח החבר באזני, "צא עתה ולמד; אילו לא היה התיק נשכח, אילו היה הסלולארי בידיו - וכי מנוע היה המנהל מטרחה? וכי עוסק היה בפגישותיו וסידוריו? הרי עסוק היה למעלה ראש בנסיעה ודאגה מורטת עצבים אחר בנו האבוד... ראה ממה מנעו הקב"ה: החליפה לו ההשגחה את החיפוש אחר בנו ברדיפה אחר תיק עור ודפי נייר".

*

עתה ישאלו קוראים, "אם באמתחת המספר כזה סיפור 'פיקנטי', מדוע חיכה עמו עד כאן? מדוע לא סיפר אותו בקצרה מיד בהתחלה?"

אמת. אך כאלו סיפורים הינם יותר נדירים; הם מסוג הסיפורים אשר אדם קוראם, מתרשם ומתפעל מהם. אך בניגוד להם, המקרה הארוך שסופר כאן, אודות טרחה כה כבדה - הינו מנת חלקם של הרבה בתים מישראל הנתונות בטרחה תמידית בכל מיני ענינים בגשמיות או ברוחניות, ויש מהם הנושאים את אותו 'משא-מצוה' שנשאתי אני.

עבורם סיפירתי את הכל ולמענם הופנתה קריאת העידוד:

ידעו אלה ש"כל טרחה תמורת טרחה", טרחה זו מורידה מהם טרחות אחרות. אין להם מושג מה היה עם זמנם וממונם, לולי זימנה בידם ההשגחה טרחה זו המעסיקה אותם. ידעו המטופלים בהורים שעליהם להודות להשי"ת שהטרחה שזומנה לידם הינה טרחת מצווה; מלבד השכר שמורידה היא טרחות אחרות ומנכה מעגמת-הנפש שנגזר עליהם לעבור - הרי מתן שכרה בעולם הזה ידוע, "למען יאריכון ימך", והקורן קיימת להם לעולם הבא.

"לפעמים עתידים שיחיו האבות עם הבנים זמן ארוך, והאבות הם למשא כבד על הבנים, והכבוד יכבד עליהם, לכך קבע עליהם שכר המצווה הזאת "למען יאריכון ימך", כלומר: עליך לכבדם ותחיה עימהם. ואם אולי תצטער על חייהם - דע שעל חיך אתה מצטער...".
(רבנו בחיי, יתרו כ', י"ב)

נספח מס' 8:

כרטיס מס' 1:

אל תאמרי בנוכחות המבוגר, שום עניין הקשור אליו, מתוך רצון שלא יבין זאת.

כרטיס מס' 2:

כאשר מבוגר אומר "פעם זה לא היה" – נצלי את ההזדמנות לשמוע ולחוות כיצד התנהלו הדברים פעם.

כרטיס מס' 3:

בקור אצל מבוגר בבית אבות אמור להתרחש לזמן קצר ומוגבל – ע"מ לשמח אך לא להכביד.

כרטיס מס' 4:

קבוצת בנות המגיעה לשמח מבוגרות בבית אבות, צריכה להתנהל ברגישות ולא לפרוץ בצחוק הנתפס כעלבון.

כרטיס מס' 5:

מצווה גדולה לברר אצל אדם מבוגר ולבדוק אם חסר לו דבר מה שצריך לקנותו, בשל הקושי שלו לצאת.

כרטיס מס' 6:

מבוגרים אוהבים דברים טעימים! ולרב – אין להם מגבלה בריאותית לאכול במבה ציפס ועוגה טובה ומושקעת.

כרטיס מס' 7:

רב הנשים המבוגרות ישמחו לשמוע על החוויות שעברו עליך. אך שימי לב ודברי ל-א-ט כפי צורך המבוגר.

כרטיס מס' 8:

עדיף ביקורים קבועים קצרים מביקור חד-פעמי ארוך ומתמשך.

כרטיס מס' 9:

בכל מפגש עם מבוגר, נסי לנחש ולברר, מה הוא היה כצעיר, מה היו שאיפותיו וכד'.
כרטיס מס' 10:

מבוגרים אוהבים מחמאות חמות (כל בני האדם, אך היזהרי להעניקם בתוך כבוד ולא כהתייחסות לילד קטן!)

נספח מס' 9:

כרטיס מעוצב עם הכיתוב:
"סתירת זקנים – בנין!" (פרקי אבות)

משך הפעולה: 70 דק'

מבצע סבתא - מפגש בין דורי

מטרות:

1. החניך ייחשף לתוכנית "ותיקים בתנועה", מטרתיה ודרך העבודה ביישוב.
2. החניך יבין את המשמעות והתרומה שמפגש עם ותיקים יכול לתת ע"י התנסות במפגש כזה עם סבא וסבתא שלו.
3. מתן מוטיבציה ועניין לחניך להשתתפות בתוכנית ביישוב.

ציוד ועזרים:

שרשרות/ מדבקות אני הנכד של/ אני הסבא של, לוחות בינגו, כרטיסיות זיכרון, מפות לשולחנות, כיבוד ושתייה.

למדריך:

זהו מאין אירוע שיא בו כל חניך מגיע עם סבא או סבתא שלו. הרעיון של המפגש הוא לחבר את החניכים לתוכנית "ותיקים בתנועה", דרך החיבור הכי קרוב שלהם לאוכלוסייה הותיקה, סבא וסבתא. חשוב מאוד להודיע על הפעילות הזו מספיק מראש ולבצע תחקיר לגבי מי הולך להגיע. יכול להיות שיהיו חניכים ללא סבא וסבתא, חשוב לתת תשומת לב לכך, לצרף אותם לצוותים אחרים או שיהיו חלק ממעבירי הפעילות.

יש לזכור שמדובר באנשים מבוגרים המגיעים לפעילות ולכן חשוב לדאוג לגישה נוחה, מקומות ישיבה, להסביר את הפעילויות באופן ברור ובקול רם.

המפגש מורכב מכמה פעילויות של בחינת ההיכרות בין הסבא/ סבתא לנכד/ה, שיתוף פעולה ואיחוד מוחות וידע בין דורי.

בסוף הפעילות חשוב לחשוף את החניכים לתוכנית "ותיקים בתנועה" - לקשר את המטרות והסיבה לתוכנית מתוך הפעולה הקודמת שהם עברו. חשוב להסביר להם על הקשר בין הפעילות הזו, המפגש הבין-דורי, לבין התוכנית וההתנסות שלהם עם עולם הותיקים.

תקציר הפעולה:

מס'	השלב	סיטואציה	הערות
1	פתיחה והיכרות	10 דק'	
2	כמה אתה יודע על?	20 דק'	
3	בינגו ידע כללי	20 דק'	
4	זיכרון נוסטלגיה	20 דק'	
5	סיכום	10 דק'	
6	סיכום של הקבוצה - רק חניכים	30 דק'	לא חלק מהפעילות-לאחר הפעילות או במפגש הבא..
7	הצגת התוכנית "ותיקים בתנועה"		

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

מערך פעולה, פרוט לפי שלבים:

סידור החדר:

- < כדאי לשים שולחנות, סביב כל שולחן קבוצה המורכבת מכמה זוגות של סבא וחניך.
- < פינת התרעננות עם כיבוד ושתייה.
- < בכניסה כדאי לשים שולחן הרשמה וכל חניך/ה שיגיע עם סבו/ סבתו יקבלו מדבקה/ שרשרות "אני הנכד של...." אני הסבתא של...." מחלקים לכל אחד שאלון אישי (נספח א') לפעילות הראשונה שעל כל אחד למלא עם עצמו בסודיות מוחלטת ולהחזיר למדריכים.
- < מומלץ להביא מצלמה ולצלם את הזוגות!

שלב ראשון- פתיחה והכרות:

בפתיחה חשוב להציג אתכם, המדריכים, לברך את כולם ולהסביר שזוהי פעילות הכנה לקראת תחילת תוכנית "ותיקים בתנועה" שבה החניכים יכינו וישתתפו במפגשים בין דוריים עם ותיקים מהיישוב. זהו מפגש הנועד להמחיש לחניכים מהו מפגש עם אזרח ותיק ע"י מפגש ופעילות עם האזרח הוותיק הקרוב לו ביותר, סבא וסבתא. עורכים סבב שמות וכל אחד מציג את עצמו.

שלב שני- כמה אתה יודע על? ראש בראש:

כל פעם בוחרים שני זוגות של סבא ונכד ושואלים אותם שלוש שאלות, אחד על השני (דוגמאות לשאלות בנספח ב'). עושים לוח ניקוד גדול ואחרי שכולם ענו על השאלות עושים "גמר" בין הזוגות המובילים, עד שמגיעים לזוג המנצח.

שלב שלישי- בינגו ידע כללי.

כל זוג מקבל לוח בינגו עליו כתובות תשובות. כל פעם המדריכים מגרילים שאלה שהתשובה עליה נמצאת על לוח הבינגו. הזוג הראשון שהצליח למלות את כל הלוח- מנצח, (שאלות בנספח ג'). דוגמא ללוח בינגו:

יעקב דורי	קזבלן	1000
רמת הגולן	עומרי כספי	לוי אשכול
1997	גדעון סער	פייסבוק

שלב רביעי:

משחק זיכרון- אז והיום. את המשחק משחקים אחד מול השני הזוגות שיושבים יחד באותו השולחן. הכרטיסיות מורכבות מחפצים/ אנשים של אז והיום ועל הזוג לחשוב על הקשר ביניהם (נספח ד').

סיכום:

סביב השולחן (לכל שולחן מגיע מדריך) או בפורום כללי- עורכים סיכום קצר של הפעילות:
< איך הייתה להם ההרגשה.

< לסבא/ סבתא - מה הם חשבו כשהזמינו אותם לפעילות

< לחניכים- איך היה להם לעבור פעולה עם סבא/סבתא.

< האם הם גילו דברים חדשים אחד על השני?

מסכמים ומודים לכולם על ההשתתפות - סבא וסבתא הם הותיקים הכי קרובים אל החניכים ושהיחס מתחיל כבר שם. כל הנכדים אוהבי ללכת לסבא וסבתא כי הם מפנקים, מתעניינים, לפעמים קשר של סבא ונכד הוא יותר עמוק מהקשר עם ההורים. אפשר ללמוד המון מהסיפורים, מהזיכרונות, מהתמונות וזה נמצא ממש מתחת לאף.

קטע קריאה (אפשרויות לקטע בנספח ה').

שלב חמישי - סיכום עם החניכים:

בסוף הפעילות או במפגש הבא עם החניכים חשוב לדבר איתם על הפעילות:

< איך היה המפגש? איך הם הרגישו במהלך המפגש?

< האם התעוררו קשיים תוך כדי המפגש? האם סבא/סבתא שיתפו פעולה?

< האם הם למדו משהו חדש?

< מה היה שונה במפגש מפעולה רגילה?

חשוב לסכם ולהגיד שזו הייתה דוגמא למפגש, אך כאן מדובר בסבא/ וסבתא. הם ייפגשו עם תושבי המקום (יכול להיות שחלקם הם סבא וסבתא שלהם), יישמעו סיפורים חדשים על נושאים אחרים לגמרי. "זה כבר פחות מפחיד" אחרי שמתנסים ורואים וחווים את זה בעצמם.

הצגת תוכנית "ותיקים בתנועה":

בהצגת התוכנית חשוב לומר לחניכים שהם הולכים לקחת חלק בתוכנית ארצית של תנועות הנוער, שיזמו משרד הגמלאים ומועצות תנועות הנוער, כלומר כל תנועות הנוער נרתמות ומתגייסות למען שינוי חברתי ביחס לותיקים ושטיפה ועוד טיפה תהיה לים, כדאי לקשר לפעולה הראשונה שהם עברו בנושא.

מציגים לחניכים את מטרות התוכנית, חשוב להדגיש להם שמדובר ביצירת קשר משמעותי, ואת אחת ממטרות הפרויקט - תרומה הדדית של הותיקים ושלהם.

מציגים איך התוכנית הולכת להתנהל ביישוב, מי האחראים, איך זה הולך להתבצע, באיזו תדירות ומה תפקידם.

לסיכום

הפעילות הבין-דורית הייתה דוגמא למפגש עם האוכלוסייה הותיקה, הפעם הפעילות הייתה עם הקשר הקרוב ביותר לאוכלוסייה הזו - סבא וסבתא, מטרת תוכנית "ותיקים בתנועה" היא ליצור קשר כזה בין הותיקים לנוער אשר נמצאים באותו יישוב, גרים באותו המקום, מפגש בין אלו שהקימו, ייסדו, בנו וחיו את ההיסטוריה של היישוב לבין אלו שכותבים כרגע חלק מדפי ההיסטוריה של היישוב.

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

נספחים:

נספח א' - שאלון אישי - לסבתא/סבא

ברוכים הבאים לפעילות הבין-דורית הראשונה!!! עליכם למלא את השאלון באופן עצמאי בלי להראות לאף אחד את התשובות. התשובות לשאלון ישמשו אותנו לפעילות הראשונה!

אני הסבא / סבתא שלי:

שם:

עליך לענות על השאלות הרלוונטיות אלייך:

1. באיזו שנה עלית לארץ?
2. מאיפה (ארץ ועיר) עלית לארץ?
3. אם נולדת בארץ - איפה נולדת?
4. באיזו שנה נולדת?
5. איפה שרתת בצבא? באילו מבצעים/ מלחמות השתתפת?
6. איך עלית לארץ? באיזו מסגרת?
7. באיזו שנה הגעת ליישוב בו את/ה גר/ה כיום?
8. איך קראו להוריך?
9. מהו התחביב האהוב עליך?
10. כתב/י דמות משמעותית בשבילך/ דמות שהערצת בעבר.
11. מהו המאכל האהוב עליך?
12. כתב/י זיכרון ילדות/ חוויה שאת/ה נוהג/ת לספר לנכדים.

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

שאלון לחניכים

ברוכים הבאים לפעילות הבין-דורית הראשונה!!!
עליכם למלא את השאלון באופן עצמאי בלי להראות לאף אחד את התשובות. התשובות לשאלון ישמשו אותנו לפעילות הראשונה!

שם: _____

1. מהו המאכל האהוב עליך?
2. מהם החוגים שלך?
3. מהו השיעור האהוב עלייך ביותר?
4. מיהם את החברים הטובים ביותר שלך?
5. מהו התחביב האהוב עלייך?
6. איזו תוכנית/ סרט את/ה אוהב/ת במיוחד?
7. איזה סוג מוסיקה את/ה אוהב/ת לשמוע?
8. מה שם החיבה שלך בבית?
9. מה מעצבן אותך?
10. איזה מאכל של סבתא את/ה אוהב/ת במיוחד?
11. מה את/ה שונא/ת לאכול?
12. את מי את/ה מעריץ/ה?

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

נספח ב' - שאלות למשחק הראש-בראש, עפ"י השאלונים של נספח א':

שאלות על החניכים - שואלים את סבא/ סבתא:

- מה _____ הכי אוהב לאכול?
- באיזה חוג _____ משתתף?
- מה השיעור האהוב ביותר על _____?
- ציין אחד מהחברים של _____?
- מה התחביב האהוב על _____?
- איזה תוכנית/ סרט _____ אוהב לראות?
- איזה סוג מוסיקה _____ אוהב לשמוע?
- מה שם החיבה של _____?
- מה מעצבן את _____?
- מה _____ לא אוהב לעשות?
- מהו המאכל האהוב של סבתא?
- את מי _____ מעריץ?
- מה _____ הכי שונא לאכול?

שאלות על סבא וסבתא- שואלים את החניכים:

- < מאיפה סבא/סבתא עלו לארץ?/ באיזה יישוב סבא/סבתא נולדו?
- < במה סבא/סבתא עבדו? מה הם למדו?
- < מה סבא/סבתא עשו בצבא?/ מה היה תפקידם בקיבוץ/ במושב?
- < באיזה שנה הגיעו סבא/ סבתא למושב/עיר/ קיבוץ?
- < איך קוראים להורים של סבא/סבתא?
- < באיזו שנה עלו סבא/סבתא לארץ?
- < תחביב של סבא/סבתא?
- < דמות משמעותית בחייהם של סבא/סבתא?
- < מאכל אוהב על סבא/סבתא?
- < זיכרון ילדות של סבא/סבתא.

נספח ג': שאלות למשחק הבינוגו הווה ועבר:

1. מי היה ראש הממשלה השלישי של מדינת ישראל? (לוי אשכול)
2. מי אמר את המשפט "הם לא נחמדים"? (גולדה מאיר על תנועת הפנתרים השחורים).
3. מי היה הרמטכ"ל הראשון? (יעקב דורי)
4. באיזו שנה הגיע סאדאת לארץ? (1977)
5. מהי תקופת הצנע? (מדיניות כלכלית שהנהיגה מדינת ישראל ובה כל אזרח קיבל קיצבה קבועה של מזון, ע"י תלושים שחולקו מראש).
6. על איזה "מפהרן" דיבר חיים יבין? (מפלגת הימין, בראשותו של מנחם בגין עלתה לראשונה לשלטון).
7. כיצד הסוו את הכור בדימונה בתחילת דרכו? (אמרו שהוא מפעל טקסטיל).
8. שם של סרט מפורסם בו שיחק יהורם גאון? (קזבלן).
9. מהו חבל ימית? (עיר ישראלית בסיני שפונתה בעקבות הסכם השלום עם מצריים).

10. מי היה יצחק שדה (חבר ארגון ההגנה, מפקדו הראשון של הפלמ"ח).
11. באיזו מלחמה נערך "מבצע חורב"? (מלחמת העצמאות).
12. מי הייתה הזוכה הראשונה של כוכב נולד? (נינט).
13. מיהו שר החינוך? (גדעון סער).
14. מאיפה הגיע הביטוי LIKE? (פייסבוק)
15. מי היה הנשיא לפני שמעון פרס? (משה קצב).
16. מיהו שחקן הכדורסל הישראלי אשר משחק ב-NBA? (עומרי כספי)
17. איפה נמצאים הר פרס ותל סאקי (רמת הגולן).
18. מיהו הרמטכ"ל המכהן? (גבי אשכנזי).
19. כמה שירים (לפחות) נכנסים באיי-פוד (GB41000)
20. באיזו שנה הוקם היישוב?

נספח ד' – משחק זיכרון- עבר והווה

באדם צעיר אדם זקן

מילים: דידי מנוסי
לחן: קובי אושרת

זקן משקיף אל עברו, ובלבו אורה. חיים לכל האורך צופים בו חזרה.	צעיר משקיף אל עתידו סופר חלומותיו, אחד אחד לפי התור עד שיבוא הסתיו.	זקן משקיף אל עברו סופר את תמרוריו אחד אחד לפי התור בטרם יום ערב.
אדם צעיר אדם זקן זה טבע העולם, שהמרחק שביניהם הולך ונעלם.	לאן יוביל אותו שבילו בארץ אבנים, היכן יבנה לו בית, מתי יוליד בנים.	נזכר כיצד סלל דרכו בארץ אבנים היכן בנה לו בית, מתי הוליד בנים.
כי לשקיעה כמו לזריחה...	צעיר משקיף אל עתידו, ובלבו תקווה, שבדרכו אשר יבחר יגיע עד שיבה.	זקן משקיף אל עברו ובלבו אורה, חיים שלמים וארוכים צופים בו חזרה.
כי לשקיעה כמו לזריחה...	צעיר משקיף אל עתידו, ובלבו תקווה, שבדרכו אשר יבחר יגיע עד שיבה.	כי לשקיעה כמו לזריחה יש צבע ארגמן, ואין אילן בלי שרשים ופרי ללא ניצן. ואין סופים בלי התחלה, והתחלות בלי סוף, והנופים הם האדם, והאדם הוא נוף.

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

סבא שלי

מילים: דידי מנוסי
לחן: עממי

אם לפעמים
עצוב ורע לי כל הזמן
והשמיים קודרים ובכלל
אז אני חושבת
על סבא שלי
ואיך הגיע עד הלום -
והשמש זורח פתאום.

כי סבא שלי
בעמק הזה
לפני שמונים שנה דרך
ודווקא פה הוא הקים בית חמד
הבית הזה
של סבא שלי
הגיע כבר לגיל שמונים
והוא עודו מחייך
חי ועוד איך
הוא ואני.

אם הפרחים
פורחים צהוב-אדום-לבן
והאביב נהדר ובכלל
אז אני חושבת
על סבא שלי
וכמה טוב לי שהוא כאן
והולך לצדי כל הזמן.

כי סבא שלי...

אם ילדי
באים אלינו בפתאום
משחקים בכדור ובכלל
אז אני חושבת
איך סבא שלי
לפתע קם מן המקום
ובועט בכדור אל הרום.

כי סבא שלי..

סבתא בנגב

מילים ולחן: אבשלום כהן

אני והסבתא ישבנו בצוותא
ליד מדורה בחצר.
אני משתוקק לסיפור מרתק,
והסבתא צ'יזבט תספר.

ספרי לי, ספרי לי, איזו מעשיה
על אותם הימים ועל מה שהיה...
והגזימי היטב, סבתי,
איך אומרים בעברית: 'צ'יזבטי'.

הסבתא סיפרה איך בנגב שמרה,
כשהיה עוד שומם ויבש.
עם סטן ורימון מול ציבאות ההמון
היא אמרה: 'נתגבר, מעלישי!'

ספרי לי, ספרי לי...

כשסבתא ניזכרת מיד מתפארת
כיצד על כולם היא 'רכבה'
איך סבא אבנר אחריה חיזר
וגילה לה תמיד אהבה.

נחמד, אך ספרי לי איזו מעשיה...

היכן הימים שיעשינו חיים
ועם זוג מיכנסיים קצרים.
לנצח כל דור עוד ידע ויזכור:
כן הין הימים יקרים!

'סחתן' שסיפרת לי את המעשיה,
על אותם הימים ועל מה שהיה...
והגזמת בודאי לא מעט -
איך אומרים בעברית: זה 'צ'יזבטי'!

תנועת הנוער הדרוזי בישראל

פעולה מס' 1 עבור אזרחים ותיקים פעולת "המעשה הטוב שעשיתי"

חלק א'

הנושא - הצגת פעילויות ומעשים משמעותיים

מטרות:

1. החניך יעסוק בשאלות מהותיות הנוגעות במעשיהם של האזרחים הותיקים.
  2. החניך ייחשף לחיבור למכנה המשותף בינו ובין הותיק, ויעמיק את הקשר הרב דורי בניהם.
- "זוהי הפעולה הראשונה שעוברים החניכים בנושא המעשים הכי טובים. חובה להעביר את הפעולה לפני תחילתה".

חלק א' - "המעשים הכי משמעותיים וחשובים"

זמן - 25 דקות

מקום - חדר סגור

מהלך הפעולה:

עורכים סבב בין כל המשתתפים כל חניך מספר על מעשה משמעותי וחשוב שהוא עשה, ולאחר מכן סבב בו כל ותיק מעשים של חניכים ואחר מכן עורכים סבב של הדור הותיק. חושמים את המשים על הלוח, ומוציאים המכנה המשותף בין הנערים לבין הותיקים. מהות המעשה: עבור הותיקים, הזיכרון במעשה המשמעותי יכל להציף אותם בזכרונות טובים, ולהחזיר להם את המוטביציה לחזור ולפעול בקהילה. עבור החניכים: הם לומדים על הדור הותיק, ולומדים להעריך אותם, ולומדים איזה מעשים חשובים הם יכולים לעשות. (ניתן לחבר זאת לערכי התנועה הדרוזית המופיעים למטה)

ערכים:

- תנועת הנוער הדרוזי תהייה מחויבת לערכי מוסר ואתיקה חברתית :
- תנועת הנוער הדרוזי תפעל למען חברה שכל אחד מחבריה יעשה מעשה טוב או יותר ויתעד אותו.
- חשיפה חיובית לבני נוער לפתרון בעיות חברתיות.
- תנועת הנוער הדרוזי - תפעל למען הנתינה והעזרה במישור האישי כממש את עצמיותו.
- במישור החברתי כאזרח טוב בחברה תורם ומשפיע.

המשחק יתנהל כרגיל

דיון : "בין דורי סביב המעשים"

זמן הפעולה : 25 דקות

1. דיון על מה התרחש במשחק...
2. מה דעתכם על המעשים ששמעתם?
3. מה היה מושך אנשים לעשות מעשים טובים?
4. מה היה יכול ללמד את הדור החדש את המעשים האלה?
5. מה אנחנו יכולים לעשות על מנת להגביר מודעות בנושא הותיקים במדינת ישראל ?

תנועת הנוער הדרוזי בישראל

חלק ב' - הנושא : " דמות קשיש בולטת במעשיה "
זמן - 25 דקות

מהלך הפעולה:

1. מחלקים את החניכים ל 4- קבוצות. כל קבוצה מקבלת דף שמספר ומסביר על אישיות של ותיק שהיה בולט מעשיו למען החברה .
2. עורכים סבב ובו כל קבוצה מציגה את פועלו של הותיק, ואיך זוכרים אותו. ומה היא למדה ?

חלק ג' - סיכום הפעולה:

לסיכום:

מבחינים את היחס שלנו כחברה לאזרחים ותיקים מכל מיני זוויות. חברתנו כיום כחברה שהולכת ומזדקנת, אך איכות חיי האזרחים הותיקים לא משתפרת במיוחד במגזר שלנו השמרני שלא מאפשר לקשישים לצאת יותר מדי לעולם הגדול. יכולנו לזהות מעשים חשובים וטובים שיכולים ללמוד מהם שיחזירו אותנו לשורשים ויעצימו את חיינו כבני נוער ויקדמו אותנו בחברה . בני נוער בישראל יכולים להוביל שינוי של ערכים דרך האזרחים הותיקים אך לא נוכל לשנות את המצב הקיים ונעשה העתק הדבק מאזרחים הותיקים לבני הנוער וגם כמה זה ישפיע על מצבם ורוחם של הקשישים. אך בהתנדבות שלנו עם האזרחים הותיקים אנחנו יכולים לשנות בהרבה את ההרגשה האישית של כל ותיק וגם ללמוד ולהיתרם מהם.

תנועת הנוער בני עקיבא

הרא"ה חבריא ב'

ניגונים

מלים: פניה ברגשטיין
לחן: דוד זהבי

שתלתם ניגונים בי אימי ואבי
ניגונים מזמורים שכוחים
גרעינים, גרעינים נשאם לבבי
עתה הם עולים וצומחים

עתה הם שולחים פארות בדמי
שורשיהם בעורקי שלובים
ניגוניך אבי ושיריך אימי
בדופקי נעורים ושבים

הנה אאזין שיר ערשי הרחוק
הביע פי אם אלי בת
הנה לי תזהרנה בדמע וצחוק
איכה וזמירות של שבת

כל הגה ייתם וכל צליל יאלם
בי קולכם הרחוק כי יהום
עיני אעצום והריני איתכם
מעל לחשכת התהום

מטרה:

1. החניך ילמד ויתבונן בכלים אותם נותנת לנו תקופת הזיקנה.
2. החניך ילמד ייפגש עם אותם עקרונות בחייו היומיומיים וילמד עליהם.

מהלך הפעולה:

נפזר על הרצפה תמונות של אנשים שונים:
גברים, נשים, זקנים, צעירים, ילדים....
כל חניך יבחר דמות שלדעתו היא האידיאלית.. ויסביר...

תנועת הנוער בני עקיבא

בכפר אחד היה מנהיג שזכה לכבוד על דרכיו השקטות ועל החלטותיו הטובות. הוא לא ביקש להיות מנהיג, אך כאיש צעיר הוא הראה שהוא יכול לחשוב בבהירות ולפעול בשלווה בשדה הקרב. והוא היה מפרנס טוב למשפחתו ודאג גם לחסרי הישע. אנשים אהבו את דרכיו ועל כן ביקשו ממנו להיות מנהיג. זה היה כמובן בימים ההם. בימינו אנשים רוצים להיות מנהיגים בשל הכוח והתהילה הכרוכים במנהיגות, ולא תמיד משום שרווחת האנשים היא הדבר שעומד לנגד עיניהם.

באי רצון הפך האיש למנהיג. לאורך השנים הוא החליט החלטות טובות ותמיד דיבר את האמת בפגישות מועצת הכפר, בין אם האמת הכאיבה או עזרה. במשך שנים רבות שגשג הכפר בהנהגתו והיה חזק. שני דורות גדלו תחת מנהיגותו, והמנהיג בא בימים. כמה צעירים בכפר רצו מנהיג חדש. הם דיברו בינם לבין עצמם והחליטו שיש להעביר את יריעת המנהיג למישהו אחר, איש צעיר שיש בו יותר העזה, יותר מרץ ויותר כישרון שמתאימים למוניטין של כפר חזק ומשגשג. הם שכחו מי עזר להביא לכפרם את המוניטין שלו. אחדים מהצעירים נפגשו בחשאי ותכננו תכנית שהיו בטוחים בהצלחתה. הם יתפסו ציפור קטנה, ייגשו אל המנהיג הקשיש, וישאלו אותו שאלה. "סבא, ישאל אחד מהם, "יש לי ציפור ביד. אתה חכם. האם הציפור חיה או מתה?"

אם יענה הזקן "חיה", תימחץ הציפור. אם יענה "מתה", היא תשחרר. בכל דרך ייראה המנהיג הקשיש חלש ובלתי בטוח, והעם יטיל ספק ביכולתו להנהיג.

בבוקר של התכנסות חשובה של הכפר לכדו אפוא הצעירים דרו, ואחד מהם נבחר לגשת למנהיג הקשיש. אחר הצהריים כשנאספו האנשים, ניגש הנבחר, מדבר בקול רם, כדי שהכול ישמעו.

"סבא, יש לי שאלה חשובה לשאול אותך, הוא קרא. דממה הושלכה בקהל כולו, כשניגש האיש הצעיר אוחז משהו מאחורי גבו.

"סבא, יש ציפור ביד, אמר הצעיר, כשכל האנשים נאספו סביב. "מכיוון שאתה חכם, האם הציפור מתה או חיה?"

האנשים חיכו, כי רבים מהם ידעו שאחדים מהצעירים מייחלים לשינוי בהנהגה. אחדים מהם תהו אם הצעירים צודקים. אולי הגיעה העת לאיש צעיר יותר לקחת על עצמו את המנהיגות. הם חיכו אפוא לתשובתו של המנהיג הקשיש.

המנהיג הקשיש ניגש אל הצעיר ששאל את השאלה. הוא עמד בשקט זמן מה, נראה כאילו לומד את הסוגייה. רחשים עברו בקהל. האם זהו האתגר שבסופו של דבר יהיה גדול ממידותיו של המנהיג הקשיש?

המנהיג הסתובב אל האיש הצעיר וחייך בסבלנות. אז הוא דיבר בנחישות אך בעדינות, כפי שעשה תמיד כשמשוה חשוב היה מוטל על הכף.

"נכד, הוא אמר, "התשובה היא בידיים שלך".

אז.. נכון שבעולם המודרני נראה שהצעיר הבריא והזריז הוא האידיאל והזקנים שאיטיים יותר מקומטים וכבר פחות יפים הוצאו החוצה, אך אנו רואים שלזקן בשל ניסיונו הרב והרפתקאות חייו מבט נכון אמיתי ובריא יותר על המציאות והוא זה שיידע איך לפעול ומה צריך לעשות. זה נכון בכללי, ובמיוחד לנו כיהודים ממשיכי מסורת ושושלת ארוכה ונכבדה.

תנועת הנוער בני עקיבא

במקורות ניתן לראות יחס של כבוד הערכה והוקרה כלפי הזקנים:

דף מקורות בנושא:

לך ואספת את זקני ישראל ללעולם זקנים מעמידים את ישראל וכן הוא אומר (יהושע ח, לג) וכל ישראל זקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון אימתי ישראל עומדים כשיש להם זקנים למה כשהיה בית המקדש קיים היו שואלים בזקנים שנאמר (דברים לב, ז) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך שכל מי שנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל תדע לך כששלח בן הדד אל מלך ישראל שנאמר (מ"א כ, ג) כה אמר בן הדד כספך וזהבך לי הוא שלח לו מלך ישראל (שם, ד) כדברך אדוני המלך לך אני וכל אשר לי פעם שנייה שלח לו (שם, ו) כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך וחפשו את בתיך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו וכי כל מה שתבע בראשונה אינו חמדה בקש כסף וזהב והם חמדה שנאמר (חגי ב ז) ובאו חמדת כל הגוים בקש נשים והם חמדה שנאמר (יחזקאל כד טז) בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך וגו' בקש בנים והם חמדה שנאמר (יהושע ט טז) והמתי מחמדי בטנם הוי אומר כל מה שתבע בראשונה חמדה ומהו כל מחמד עיניך דבר שהיא חמדה מתוך חמדה זו התורה שנאמר (תהלים יט יא) הנחמדים מזהב ומפז רב כיון ששמע מלך ישראל זה אמר אין זו שלי אלא של זקנים היא מיד (מ"א שם, ז-ח) ויקרא מלך ישראל לכל זקני ישראל וגו' ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם אל תשמע ולא תאבה כיון ששמע לעצת הזקנים מיד (שם, כא) ויצא מלך ישראל ויך את הסוס ואת הרכב וגו' הוי ישראל נמלכים בזקנים ולכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך ואספת את זקני ישראל.

(שמות רבה ג, ח')

בכל מקום הזקנים מעמידים את ישראל, הוא שאמרו רז"ל אם אמרו לך זקנים סתור ונערים בנה, תסתור ואל תבנה, שסתירת זקנים בנין, ובנין נערים סתירה, וראיה לדבר מרחבעם בן שלמה, דכתיב וינח את עצת הזקנים (מ"א יב ח)

פסיקתא זוטריתא (לקח טוב) שמות ד':

זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים ל"ב, ז)

בישישים חכמה וארך ימים תבונה: מצודת דוד: בישישים חכמה ובעבור זה ימצא הרבה מן החכמה בלב הישישים כי בעבור רוב הימים ראו הרבה בחוש ומהם יקחו התחלה להבין דבר מתוך דבר.

(איוב י"ב, י"ב)

שמו אדון לביתו ומשל בכל קנינו: לאסר שריו בנפשו וזקניו יחכם: רד"ק: וזקניו יחכם, החכמים יקראו זקנים ואף על פי שהם בחורים, לפי שהחכמה נמצאת בזקנים ברוב, כמו שכתוב (הנ"ל) בישישים חכמה. ופירושו כי יוסף היה חכם ולימד חכמי פרעה כי הוא נמצא חכם מהם, וכן אמר לו פרעה (בראשית מ"א, ל"ט) אין נבון וחכם כמוך.

(תהילים ק"ה, כ"א-כ"ב)

רבי יוסי בן יהודה איש כפר הבבלי אומר הלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן – כי בהתישן על החכמה ובכל יום ויום מוסיף פנים לכל דבר ודבר ומתקן אותן ויורד לסוף הדעת עד כי הוא נקל להבין כי בישישים חכמה וארך ימים תבונה. והלומד מן הקטנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין

תנועת הנוער בני עקיבא

מגתו. כי עדיין לא נתבשלה חכמתם בקרבם.
(פירוש רבינו יונה על אבות פרק ד')

מדהים!!!

כמה כבוד הערכה...איזה חכמה טמונה כ"כ קרוב אלינו...השתמשו בה פעם?? ניצלנו אותה?? ועוד זה נכון על כל זקן, קל וחומר על הזקנים בדורנו שהקימו יצרו נלחמו...

בואו נחשוב ביחד איך אפשר בתור קבוצה/יחידים לשמוע וללמוד מהאנשים האלה שסך הכל מאד קרובים ומאד ישמחו לתת מעצמם..

נספחים:

עזרא אלנקם יכין

אלנקם היה כינויו של עזרא יכין בלח"י. הוא נולד ביפו בשנת תרפ"ח. ימי ינקותו עברו אליו בשכונת ימין משה בירושלים, מול חומת העיר העתיקה, ממנה עקר עם משפחתו מפאת התקפות הערבים בימי מאורעות התרפ"ט. ילדותו עברה עליו בין הסמטאת הססגונית של שכונת מחנה יהודה ושם צמחו בו ניצני המרי נגד השלטון הזר, שהביאוהו לשורות הלח"י. פעילותו הראשונה במחתרת היתה בהשגת ידיעות מודיעיניות וכן בהפצת כרוזים והדבקותם. אחר כך השתתף בתצפיות, מארבים ובקרבות שהתחוללו נגד הבריטים והערבים. פעמים רבות ניצל ממאסר וממוות, נפצע פעמיים ואיבד אחת מעיניו בהתקפה על העיר העתיקה. עזרא יכין פרסם עוד שישה ספרים המתעדים מעשי גבורה במלחמת ישראל לחרותו וכן – ארץ הברית, ספר הגות הדין במצוות המחייבות אותנו לרשת את הארץ, שנדפס בשש מהדורות. עזרא אלנקם יכין סופר ומרצה איש ירושלים, מרצה במוסדות חינוך שונים, במדרשות במכללות ובמכינות קדם-צבאיות על תולדות המחתרות ומלחמת העצמאות וכן דרשות פרשנות על מצוות ירושת ארץ-ישראל. פרסם ספרים, חוברות ומאמרים על גבורה יהודית, תולדות מלחמת השחרור, ריגול וכן הגות תורנית.

שולמית כהן - קישיק

נולדה בארגנטינה להורים שחינכו את ילדיהם לאהבת ישראל. בהיותה ילדה עלתה המשפחה לירושלים והיא התחנכה בב"ס אוולינה דה – רוטשילד. בגיל 16 השיאו אותה הוריה ליהודי אמיד שחי בבירות והיא עברה להתגורר עמו בבירת הלבנון. עד מהרה בלטה שולה בפעילותה בחיי הקהילה ויצרה קשרים עם שלטונות לבנון. ערב פרוץ מלחמת העצמאות, הגיע לידיה מידע על ההכנות הצבאיות למלחמה בישראל. היא יצרה קשר עם הגורמים הביטחוניים בארץ והפכה לסוכנת פעילה של מדינת ישראל. במהלך פעילותה סיפקה מידע חשוב למדינה הצעירה שנאבקה על קיומה, יזמה עליה גדולה של יהודים ממדינות ערב לארץ ויצרה קשרים מדיניים חשובים. במקביל הספיקה ללדת שבעה בנים ובנות. בשנות פעילותה ניצלה מסכנות רבות בעיקר מחטיפה בידי סוכנים סורים. בשנת 1961 נאסרה, עונתה קשה ונדונה למות. בערעור נגזרו עליה 7 שנות מאסר. לאחר מלחמת ששת הימים שוחררה בעסקת חילופי שבויים ועלתה עם משפחתה לעיר אהבתה – ירושלים, שם היא מתגוררת עד עצם היום הזה.

תנועת הנוער בני עקיבא

הרבנית ברכה קאפח

נולדה בתימן, כנראה בשנת תרפ"ד (1923 למנינם). נישאה בתימן בגיל 11 לבן דודה יוסף קאפח, לימים הרב יוסף קאפח. בגיל 17 עלתה עם בעלה ושלושת ילדיה לישראל (בדרך בן אחד נפטר) והתיישבה בירושלים, שם נולד למשפחה עוד בן. הייתה בעלת מפעל רקמה והקימה את עמותת הצדקה "סגולת נעמי". מנהלת מפעלי גמילות חסדים. במשך עשרות שנים ניהלה מפעלי גמילות חסדים שהיוו סעד לאלפי נזקקים בירושלים וסביבתה. מייסדת מיזם "קמחא דפסחא" לחלוקת מזון לנזקקים לחג הפסח, ופעילה במיזמי סעד וצדקה רבים, ביניהם קייטנת ילדים בחופש הגדול, חלוקת חלות ועופות בכל יום שישי. זכתה בתעודות הוקרה רבות, הייתה ממדליקי המשואות ביום העצמאות, וזכתה בפרס ישראל לשנת תשנ"ט על "תרומתה המיוחדת לחברה ולמדינה". גיבורת הסרט התיעודי של עינת קאפח "הירושות שלי" המספר את סיפורו של בעלה. אלמנה ואם לשלושה, מתגוררת בירושלים.

*8840

מוקד לפניות אזרחים ותיקים

www.vatikim.gov.il